

net, vel pluribus oppignoret; tenetur crimine stellationatus. 3. Qui mercibus adulterinam materiam admiscet, pondera, & mensuras immutat: hi præter ordinariam poenam deportationis, condemnantur in duplum, lib. 32. ff. eod. in Germania arbitraria puniuntur, Const. Caroli art. 113. 4. Falsarii monetæ, qui propria auctoritate monetam cudunt, etiam iusti ponderis, & materię, qui tendendo, radendo, & alio modo pondus monetæ publicæ diminuunt, qui adulterinam monetam cudunt, v. g. ex cupro, stanno; & hi, præcedente strangulatione, igne puniuntur ex Const. Constantini, l. 2. C. de falsa monet. tendentes, vel veram monetam cudentes hodie subsunt poenæ arbitrarię. 5. In Extrav. un. h. t. int. com. prohibetur monetæ ex auro alchymistico; quia sophisticum, & deceptorium est. Qui tale aurum, secuto effectu, faciunt, vel faciuntibus ministrant, vel eo utuntur in commerciis, in poenam tantum pondus veri auri dare debent; vel corporaliter puniuntur, & infames fiunt: clerici vero præter has poenas, privandi sunt beneficiis habitis, & inhabiles ad alia obtinenda futuri.

6. Q. IV. Quando crimen falsi committatur usu, seu potius abusu? R. 1. Qui nomen, cognomen, patriam, parentes dolose in novernum tertii falsificat. 2. Qui illicitis, seu alienæ familiæ insignibus utitur, fingendo se nobilem, doctorem &c. 3. Qui proposita Edicta dolose corrumpit, vel falsas leges allegat &c. l. 13. 27. §. fin. l. 32. & fin. ff. de L. Corn. de fals. Plures particulares casus reperies in Pandectis, & Codice, li. cit.

7. Q. V. Quid statuat in Scro Liboniano? R. Hoc Scro poena L. Cornelia de falsis extenditur ad eos, qui vocati ad scribenda aliena testamenta, vel codicillos, sibi aliquid in eis adscribunt permodum hæreditatis, aut legati, l. 15. C. de L. Corn. de fals. l. 3. C. de his, qui sibi adscrib. in testam. Præter hanc poenam scribens, sit incapax accipiendi id, quod scriptum est, iudic ob præsumptionem falsitatis: unde si aliquid scribenti relinquere vult testator, id alia manu scribendum est. Vide Zoes, tit. ff. de L. Corn. de fals. num. 16.

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

Agitur de hac materia in Decreto, 26. q. 1. usque ad 6. in D. Thom. 2. 2. q. 92. usque ad 98. In Codice lib. 9. tit. 18.

1. Nota 1. Sortilegium, falso affine, late accipi pro superstitione, quæ est vitium oppositum religioni secundum excessum; quatenus exhibet cultum divinum, vel cui non debet, vel eo modo, quo non debet, S. D. 2. 2. q. 92. a. 1. Hujus quatuor sunt species: 1. Idololatria, quæ cultum divinum exhibet creaturæ. 2. Superstitio indebiti modi colendi Deum; dum quis cultu falso, superfluo, & vano a Deo non revelato, neque ab Ecclesia instituto, colit verum Deum; ut si Christianus colat Deum ritibus Judaicis vel Gentilium; vel si velit missam dici a sacerdote, qui vocatur Joannes &c. 3. Vana observantia, dum quis per media inutilia, & a Deo, vel Ecclesia minime ordinata conatur procurare aliquem effectum externum, sive id fiat cum expresso pacto demonis, sive cum tacito. 4. Divinatio, quæ est cognatio futurorum, & occultorum ex pacto cum demone explicito, si homo habeat expressam voluntatem aliquid sciendi a demone: vel implicito, si homo pro cognitione occultorum signum aliquod vanum adhibeat, & inspicat: differt a priori, quia vana observantia tendit ad procurandum effectum externum, ut sanitatem, bellum, promotionem ad officia &c. divinatio vero præcise tendit ad cognoscendum futura, & occulta, S. D. 2. 2. q. 92. a. 2. & Can. 1. igitur 26. q. 3.

2. Nota 2. Divinationis, seu necromantię, ut fit ex pacto explicito cum demone, novem esse species: quarum 1. est prestigia, dum demon variis apparitionibus illudit, & docet supersticiosos. 2. Divinatio per somnia, dum per somnia cognitio queritur a demone. 3. Necromantia specificè, dum ad certas preces videntur mortui resurgere, loqui, & docere. 4. Divinatio per pythones, dum demon per homines atreptitios. 5.

Geomantia, dum per signa, & corpora terrestria. 6. Hydromantia, dum per signa aquea, seu in aquis apparentia, 7. Aeromantia, dum per signa in aere apparentia, 8. Pyromantia, dum per signa in igne apparentia, & 9. Aruspiciam, dum per signa in excrementis animalium sibi immolatorum demon futura, & occulta docet.

3. Nota 3. Divinationis, ut fit ex pacto implicito, duas esse species: Prima querit cognitionem ex consideratione depositionis, vel motus alterius rei, ut Genethlia ex siderum motu, & situ, Augurium ex animalium vocibus, aut hominum sternutatione, Auspicium; ex volatu avium, & motu animalium, Omen ex hominum vocibus præter intentionem prolatis, Onyrocritica, ex somniis, Physionomia ex spatula, seu delectationis signis, Metoposcopia ex fronte, Chiromantia ex manibus; & variis lineis inspicit. Qui ergo ex talibus signis futura, & occulta prædicit, Divinus, & Augur est. Altera querit cognitionem ex dispositione eorum, quæ nos consuetum proptereaque occultum cognoscendum, vel per Geomantiam, seu protractionem punctorum; vel per Sortes, dum occulta inquirimus ex signis resultantibus, v. g. ex schedulis in uram projectis, ex jactu alearum, ex plumbo liquefacto in aquam projecto, ex eo, quod fortuito nobis occurrit in libro aperto, S. D. 2. 2. q. 95. a. 1. & seq. ubi dignus est lectu.

4. Nota 4. Has superstitionis species esse omnes illicitas, ad quas etiam reducitur Astrologia judiciaria, quæ ex siderum inspectione prædicit eventus fortuitos a libero arbitrio dependentes: ut & Magia superstitiosa, quæ demonis ope mira facit, vel ad proprium commodum, aut ostentationem, vel ad proximi novernum: quo sensu dicitur Maleficium, vel Veneficium. Econtra sub genere superstitionis non continentur: 1. Magia naturalis, quæ per causas naturales, absque demonis ope mira operatur. 2. Astrologia naturalis, quæ ex siderum motu, & concursu effectus naturales prædicit, ut eclipyses, pluvias, grandines, ventos, morbos, fertilitatem anni &c. 3. Physionomia, & Chiromantia naturalis, quæ ex inspectione corporis, & lineamentorum arguit ad complexionem, fanitatem, ingenium &c. 4. Observantia naturalis ex volatu, & clamore avium, & aliorum animalium, quæ naturaliter solent indicare quosdam eventus naturales, ut pluvias, serenitatem, frigus &c. quia revera horum signa sunt, S. T. 2. 2. quest. 95. art. 7. Denique a superstitione procul abest notitia prophetica, etiam ex somnio a Deo immisso hausta, ibid. art. 6. Plura de his vide in cit. S. D. & TT. Mor. Laym. lib. 4. tr. 10.

5. Q. I. An sortilegium sit licitum? Nota anteresp. ex S. D. l. c. a. 8. tres esse fortium species: Divinatorias, quæ adhibentur ad occulta, vel futura contingentia cognoscenda. Consultorias, quæ adhibentur, ut Deus occultam veritatem manifestet, vel anceps consilium dirigat: & Divisorias, quæ adhibentur ad jus indivisum, aut dubium pluribus competens inter eos dividendum, vel uni applicandum.

6. R. 1. Sortes Divinatorie sunt graviter illicitæ, non tantum quando fiunt per expressam invocacionem demonis, sed etiam per verba, scripturam, aut alia signa nullam connexionem cum re occulta, & eventu futuro habentia, cit. art. 8. & Can. 6. & seq. 26. q. 5. & cap. 1. hoc tit. nam in fortibus istis saltim tacite demon colitur, tanquam Deus, & revelator occultorum.

7. R. 2. Sortes Consultoriae regulariter sunt illicitæ, Can. 7. sortes 26. quest. 5. nam per illas Deus tentatur, & sortilegi exponunt se periculo, ne Deo permittente, a diabolo decipiantur. Si tamen fiant ex levitate, curiositate, & vanitate, absque ullo commercio cum demone, & sine fide, quasi veritas per Deum hoc modo manifestaretur, saltim sunt peccata venialia; quatenus sortilegi sine ulla urgenti causa Dei providentiam his fortibus alligare velint. Excipe, nisi sortes istæ ex speciali instinctu divino adhibeantur, qualiter detectum est furtum Achani Jos. 7. v. 14. Mathias per sortes electus est Apostolus &c.

8. R. 3. Sortes divisorie regulariter sunt licitæ, quia mutuo consensu partium, vel mandato iudicis fiunt

TITULUS XXIII.

De Delictis Puerorum.

sunt per modum transactionis, & compositionis; uti inter heredes, socios, commilitones: item si agatur de una re individua, de promotione ad officia secularia, de periculosa statione in bello, de puniendis pluribus reis, quorum omnes puniri nequeunt: & generaliter, dum nulla appareat ratio, cur in aliquo commodo, vel incommodo alter alteri sit preferendus; res ista fortibus definiti potest; dummodo eventus non expectetur a demone, sed via ordinaria a Deo, ut libus finis imponatur. Dixi regulariter: nam.

9. R. 4. Electio ad prælaturas, & beneficia ecclesiastica per sortes divisorias, aut consultorias, est graviter prohibita: & quidem jure naturali, si fortibus committatur digni, & indigni; cum id vergat in damnum Ecclesię, & indignum pastorem: iure vero ecclesiastico, si fortibus committatur æque digni, etiam in casu, quo duo paria vota haberent, & neutra pars eligentium veller edere, c. fin. h. t. c. 42. de elect. ubi tales electiones ipso iure nulle pronunciantur: nam electio personarum ecclesiasticarum non debet fortibus, seu cæca fortuna fieri, sed ex delectu, & iuxta maiorem capaciatem, ac dignitatem. Electio compromissariorum per sortes facta reprehenditur quidem cit. c. fin. non tamen irritatur. At lites alias beneficiales, & ecclesiasticas, ex mutuo partium consensu, & accedente auctoritate superioris nihil prohibet per sortes terminari.

10. Q. II. Cujus fori sint sortilegia, & magia superstitiosa, & qua poena his constituatur? R. 1. Sunt mixti fori: nam ratione peccati etiam ecclesiasticus procedere potest, ut patet ex Constitut. Sixti V. Cali, & terra.

11. R. 2. Sortilegi de jure civ. puniuntur publicatione bonorum, & aliquando poena ignis l. 3. 5. C. de maleficiis: hodie poena est arbitraria. Magi vero plectuntur gladio, vel igne comburantur, si magiam exerceant cum novernum tertii; vel per qualitate delicti relegantur, Carpov. 2. De jure Can. clerici sortilegi, seclusa hæresi, verbaliter degradantur, seu deponuntur ab officio, & beneficio, & ad monasterium, vel carcerem detrahuntur Can. 4. & seq. 26. q. 5. Can. 15. admonent 26. q. 7. c. 1. 2. h. t. Laici viles verberantur: honestiores incarcerantur, aut relegantur, Can. 10. contra 26. q. 1. imo excommunicari possunt cit. c. 15. vel stigmatè notati & diæcesi expelli Can. 12. Episcopi 26. q. 5. Magi vero, & libros magicos edentes, aut legentes, notantur infamia, excommunicantur, & pro qualitate delicti arbitrarie puniuntur. Vide Const. Innoc. VIII. Summi. Leonis X. Honestatis. Greg. XV. Omnipotens. Sixti V. Cali, & terra.

Vide etiam Decretum Cong. univers. Inquisit. a me relatum tit. 38. de poenis, & remiss. post num. 3. contra sacrilegos abutentes missæ sacrificio ad sortilegia. &c.

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

Hic revoca dictum tit. de calumniatoribus, &c. nam collusio idem est, quod prævaricatio, seu occulta dolo facto conventio inter actorem, & reum; ut reus absolvatur.

1. Q. Quid juris circa collusionem? R. 1. Si actor, & reus colluserint circa beneficium ecclesiasticum, ita ut actor in gratiam rei patreter sibi litem fieri circa illud, uterque illo privandus est, c. 3. h. t. ne patronis, & collatoribus suis conferendi lædatur.

2. R. 2. Si accusator in criminalibus colluserit reo accusato, uterque fit infamis, l. 4. ff. de prævar. Accusator extraordinarie punitur, vel poena talionis: reus vero absolutus, iterum accusari, aut inquiri potest, arg. c. fin. h. t. l. 3. §. 1. ff. de prævaric. quia sententia, ex collusione lata est invalida l. 3. ff. de collus. deteg.

3. R. In civili causa non datur proprie collusio, seu prævaricatio; quia actor, & reus in civilibus transigere inter se possunt. At procuratores in civilibus iudiciis colludere possunt, uti & advocatus, licet hic falsarius potius, quam collusor dicendus sit, ut dixi tit. 20. num. 2.

1. Nomine puerorum venit hic uterque sexus, non pubertatis necdum ingressus. Quamvis vero in ordine ad matrimonia incedenda, ubi potentia generandi attenditur, mas præsumatur pubes an. 14. completo, & femina viripotens an. 12. c. 3. & 14. de despons. impub. tamen in ordine ad delicta, & poenas nulla videtur esse distinctio ætatis inter marem, & feminam, ut innuit Const. Carolina; quia iudicium, & capacitas doli, ac providentię non advenit citius in femina, quam mare; & ideo neque puella fit citius majorennis. An vero pubertas anno 14. an. 17. vel 18. adveniat pro iudicio criminali, mathematicè definiti nequit; sed totum hoc pendet a circumstantiis, & cons. iudicis arbitrio relinquatur.

2. Q. I. An, & quibus poenis subsistent infantes, pueri, & minores delinquentes? R. 1. Infantes nec civili, nec criminali poenæ subsunt, l. 12. ff. ad L. Corn. de sicar. l. 5. §. 2. ff. ad L. Aquil. nam infantes septimum annum non egressi, propter defectum iudicii non præsumuntur dolores capaces; ergo nec poenæ. Infantibus comparantur amentes, furiosi, & similes usu rationis destituti. Quod vero in uno, vel altero malitia ætatem prævertat, id tanquam rarum non est trahendum in consequentiam.

3. R. 2. Pueri ob delicta omissionis raro ad poenam tenentur, l. 2. C. si advers. delicti. quia imprudentia potius, quam malitia actum debitum omisisse præsumuntur; nisi probetur dolum in omissione intervenisse, l. 14. ff. de Scro Syllan. Magistri tamen, & parentes pueros, qui officia sua non implent, missis diebus festivis, & Dominicis non audiunt, & alia necessaria exercitia omittunt, moderate castigare debent, ne peccare assuecant.

4. R. 3. Pueri ob delicta commissionis, v. g. ob furta, homicidia, & similia, puniri possunt, & debent, sed poena mitiori, attentata, non tam ætate, quam qualitate doli, & malitię. Ita c. 1. h. t. l. 14. ff. de Scro Syllaniano: nam pueri, quatenus sunt capaces doli, subsunt poenæ; quatenus vero patiuntur defectum iudicii, merentur remissionem majoris poenæ ex reg. 108. ff. fere in omnibus poenabilibus iudiciis, & arari, & imprudentia succurrunt, ergo. Dices: Pupilli sine auctoritate tutoris obligari non possunt, pr. Inst. de auct. tut. & l. 22. pr. ff. de L. Corn. de fals. l. 1. v. impubes. C. de fals. monet. & c. 2. h. t. in pueris relinquitur solet inultum, quod in aliis seuerius corrigendum. R. Dist. ant. obligari ex contractibus conc. ant. ex delictis neg. ant. cetera leges procedunt in delictis omissionis: & c. 2. h. t. loquitur comparative, quod pueri tam severe non puniantur, ac alii.

5. R. 4. Minorettes 25. annos non egressi ob delicta commissionis puniri possunt poena ordinaria l. 9. §. 2. l. 37. §. 1. ff. de Minor. regulariter tamen ob fragilitatem ætatis non solentur ordinaria poena puniri, nisi gravissima delicta concurrant, ut hæresis, simonia, veneficium, læsæ majestatis, repetitio delicti &c. modo delinquens sit major 14. annis. Imo pueri, si malitia supplet ætatem, tenentur de adulterio, aliisque delictis carnalibus l. 26. 38. §. 4. ff. de L. Jul. de adult. & lib. 37. §. 1. ff. de Minor.

6. Q. II. An pater teneatur ex delicto filii quoad poenam pecuniariam? R. Negative, si delicti patris non fuit, tit. C. ne filius pro patre: nam nemo alieni criminis successor constituitur l. 26. ff. de poenis & peccata suos tenent auctores l. 22. C. de pan. ergo. Unde pater non tenetur solvere ex peculio profectio l. 58. ff. de R. J. neque ex bonis adventitiis, ne usufructu privetur, neque ex legitima, quia hanc ante mortem suam dare non tenetur. Idem dic, de prelato, qui ex delicto monachi non tenetur, ne delictum personæ noceat monasterio. Dices: 1. Pater ex l. XII. Tab. non secus ac dominus, iudicio noxali conveniri potest ex delicto filii. 2. Pater saltem ex peculio filii solvete tenetur l. 1. C. ne filius pro patre, ibi: neque amplius, quam de peculio actionem suscipere cogitur. 3. Frustra alius filius ex delicto conveniretur. R. Ad 1. cessante potestate vitæ, & necis in filium, cessat istud iudicium noxale §. fin. in de noxa.

noxalib. actionib. Ad 2. Ex contractu filiam pecunia peculiaris solvenda est, non vero ex delicto. Ad 3. Neg. seq. quia si filius ex peculo castrensi satisfacere nequit, alia poena puniri potest.

Hactenus examinata fuerunt delicta fidei, religioni, iustitiae, & charitati proximi adversantia: nunc a tit. 24. usque ad 33. examinabuntur illa delicta, quae possimum a clericis committuntur. Sit

TITULUS XXIV.

De Clerico venatore.

Agitur de hac materia in Decreto Can. 8. & seqq. d. 86. & Can. 1. d. 34. & Trid. Sess. 24. c. 1. 12. V. v. s. s. m. circa fin. de reser.

1. Nota hic non agi de venatione oppressor hominum, sicut Nemroth fuit robustus venator Gen. 10. hoc est, oppressor hominum Can. fin. in fin. Schottii d. 6. neque de venatione arenaria, seu pugnatione cum bestis; sed de venatione occupationis serae libertae, quae ad ferarum, volucrum, & piscium capturam ordinatur; estque duplex: Clamorosa, quae fit cum magno tumultu armorum, retium, & aliorum requisitorum, & Queta, quae fit sine magno strepitu, v. g. ad lepores, aves, & ejusmodi feras capiendas. Venatio ista sylvatica, licet per se sit licita, per accidens tamen fit illicita: ut damnum fiat proximo, si missa die festo committatur, & si ob graves causas aliquibus personis prohibeatur.

2. Q. I. Quae venatio sit clericis prohibita? R. Clamorosa, seu tumultuosa c. 1. & fin. h. t. nam talis venatio non convenit modestiae clericali, neque lenitati propriam calidi sanguinis effusionem: & potissimum, quia vehementer distrabit, & avocat animos ab orationibus, & officiis clericalibus. At modesta, & queta venatio, si fiat necessitatis, aut honestae recreationis causa, & rarius circa turbationem officiorum spiritualium, permessa est clericis, ut probat consuetudo optima legum interpretis. Quamvis autem nominis clericorum in materia odiosa non veniant Episcopi, & monachi, hic tamen in hac materia accommodata veniunt, ut patet ex c. 1. & fin. h. t. imo quia Episcopi, & monachi gravius obligantur vacare exercitiis spiritualibus, gravius peccant venando; nisi in sylvis suis per alios venentur, sicut c. 21. de censib. ubi fit mentio de spallis, seu amnis Episcopo ab Abbate offerendis. Nec obstat Can. 33. v. taxantur de consecr. d. 5. nam piscatio modesta non tantum distrabit, quantum venatio: & piscatores Sanctos in Evangelio legimus, non vero vel unum venatorem, S. Hier. Can. 11. d. 86.

3. Q. II. Quae sint poenae clericorum venatorum? R. ex c. 7. h. t. Episcopus jubetur tribus mensibus a communione arceri; presbyter duobus; diaconus vero suspendi ab officio, puta ad arbitrium Episcopi: ceteri vero beneficiati arbitrate puniendi sunt: quas tamen poenas regulariter monito precedere debet. Et quamvis VVagnereck, & alii deant in multis locis poenas istas contraria consuetudine abrogatas esse; si tamen venatio impedit debita exercitia clericalia, praesertim episcopalia, & monachalia, jus naturale, cui consuetudo non praevalet, obligat ad omittendas istas venationes; praesertim si scandalo sint conjunctae.

Vide notata post c. 1. h. t. p. 1. pag. 364.

TITULUS XXV.

De Clerico percussore.

Agitur de hac materia in Decreto dist. 45. per 100. & c. 25. d. 86.

1. Q. Quis dicatur clericus percussor, & quae poena illius? R. 1. Clericus, praesertim in sacris constitutus, tunc dicitur percussor, dum laicos etiam delinquentes, sive fideles, sive infideles, propriis manibus percudit, quod est contra modestiam, & mansuetudinem clericalem, Can. 1. & seqq. d. 45. Poena illius est correctio arbitraria: & si se non emendaverit, sed consuetudinarius sit in percutiendo, jubetur deponi c. 2. h. t. imo etiam ob unam percussorem gravem, & lethalem deponi potest, c. 2. eod.

2. R. 2. Praelatus Episcopo inferior clericos sibi subditos disciplinae causa potest propria manu percutere, non vero Episcopus Can. 25. d. 86. sed is verberationem

istam demandare debet alteri clerico, & ex hodierna consuetudine etiam laico; quia executio hujus verberationis non satis decet clericos: ita tamen ut castigatio sit moderata, aliquin mandans, & mandataris incurret excommunicationem Canonis, si quis suadente.

3. R. 3. Clerici magistri, si verba non proficiunt, possunt discipulis suis clericis etiam moderata verbera infligere, Can. 19. de pan. d. 1. c. 10. 54. de sent. excom. nam talis potestas censetur esse quasi necessaria ad docendum, & corrigendum, ne magister clericos docens sit in periculo excommunicationis. Similiter senioribus sacerdotibus permittitur, ut pueros minoritas iniquos, & divina officia turbantes leviter percutere possint, c. 16. & 54. de sent. excom. De clerico in bello percutiente dixi tit. de homic. n. 38. & 39.

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

Agitur de hac materia in Decreto dist. 46. & 24. q. 3. sparsim.

1. Nota Maledictum esse malam sermonem de alio; cuius tres sunt species, Blasphemia, dum quis male loquitur de Deo, vel Sanctis, sive affirmando, quod Deo non convenit, ut quod sit crudelis; sive negando, quod ei convenit, ut quod non sit providus; sive imprecano malum Deo, v. gr. ut pereat, punire non possit, sive indecentia verba in Deum, & Sanctos profereudo, ut contemptum dicendo Christum esse factum, vel B. ejus Matrem non esse Virginem &c. vel denique creaturae attributum divinitatis attribuendo, v. gr. demonem esse omnipotentem &c. Dum error haereticus miscetur, vocatur blasphemia qualificata, secus, blasphemia simplex. Vide S. D. 2. 2. q. 13. & 14. Altera species est detractio, seu mala locutio de proximo absente. Tertia est calumnia, seu mala locutio de proximo praesente; ut si quis in faciem obiciat, quod sit fur, adulter, illegitimus &c. Vide S. D.

2. Q. I. Quae sit poena blasphemantis? R. 1. De jure div. Lev. 24. c. 16. fuit lapidatio: hodie de jure civ. Nov. 77. c. 1. & fin. & Recel. Inp. sub Car. V. 1548. blasphemum in Deum puniuntur morte, vel mutilatione: blasphemum in Sanctos flagellatione, lingua sectione &c. quae tamen poenae mitigantur, si blasphemia indeliberate prolata est; nisi prolata fuisset ex ira ab officium iuste perditum, vel pecuniam in lusu amissam, Clar. Menoch. Farin. 2. De jure Can. clericus blasphemus deponetur, laicus excommunicabatur; Can. 10. §. quis 22. q. 1. deinde jure Decretal. indicta est poenitentia publica, & multa pecuniaria, ut describitur c. fin. h. t. hodie plerumque particularia statuta observantur, quia Const. Leon. X. incip. Superne Julii III. In multis, S. Pii V. Cum primum, non sunt usu receptae.

3. Q. II. Quae sint poenae maledicentis principis? R. 1. Si quis Papa, vel Imperator ex levitate, infamia, aut temulentia maledixerit, & injuria vergat praesertim in personam convenienter ab utroque injuria remittitur ad imitationem manufacturam Christi Can. 27. inr. 25. q. 4. l. un. c. §. quis Imp. maled. Idem faciet Episcopus, & prelatus regularis, ut personalem injuriam maledicenti subito mansuete remittat, c. Can. 27. & l. 10. de Episc. & Cler. ubi tamen iudici laico praecipitur, ut injuriam Episcopo illatam vindicet, nec expectet, ne Episcopus injuriam proprie ultionem deponat, cui sanctitas ignoscendi gloriae delinquat. Exemplum est in Sancto Pio V. qui auctorem famosi criminis in se conficti liberum dimisit. 2. Si maledictum retulerit in Sedem apostolicam, vel majestatem, vel sedicium, aut aliud grave malum immincat, locus est poenae arbitrarie pro qualitate delicti, cum certa non statuantur c. 1. h. t. & Can. 24. d. 63. & Can. 30. Gullifarius 23. q. 4.

4. Q. III. Quae sit poena maledicentis privato? R. Clericus, maxime sacerdos, in proximum maledicus, olim cogebatur ad petendam injuriam veniam; secus degradabatur, hoc est, suspendebatur usque ad satisfactionem praestitam Can. 5. d. 46. Hodie maledici tenentur actione injuriam, & palinodia, seu recantationis, l. 15. §. 27. ff. de injur.

5. Q. IV. An maledictum sit mixti fori? R. Affirmative, excepta blasphemia haereticali, quae pertinet ad cognitionem solius iudicis ecclesiastici: licet de consuetudine etiam laicus punire soleat tales blasphemos,

TITULUS XXVII.

De Clerico excommunicato, deposito, vel interdico ministrante.

1. Q. I. Quae sit poena clericum censura irreversibilis excommunicatum Ordinis sacri? R. 1. Poena est depositio ab officio, & beneficio per sententiam infligenda c. 4. h. t. licet Episcopus, si velit, possit prius monere reum, c. 3. h. t. 2. Est privatio beneficiorum, & quidem ipso jure c. 6. h. t. Tiraq. 3. Est irregularitas ipso jure, & factio incurrenda: ita disponitur de excommunicato Can. 6. & seq. 11. q. 3. c. fin. h. t. de suspensio c. 9. h. t. c. 1. in fin. de sent. & re jud. in 6. de interdico personaliter c. 18. §. fin. & c. 20. de excom. in 6. dummodo censuratus exerceat alium proprium Ordinis, & temere, si ne urgenti causa: secus non fit irregularis; quia poena irregularitatis lata est in temerarium violatorem censuram Can. 6. §. quis 11. q. 3. c. 1. §. fin. de sent. & re jud. in 6. ibi: damnabiliter ingressus sit divinis.

2. Unde non fit irregularis. 1. Qui in censura suscipit ordinem, licet suspendatur c. 1. de eo, qui suscipit, qui matrimonio assistit, sed illud non benedicit, qui absolvit a censuris, vel dispensat in votis, modo id fiat sine stola, qui baptizat privatim, non solemniter, qui canit Evangelium sine stola, & epistolam sine manipulo &c. quia in his casibus non exercetur actus proprius Ordinis. 2. Qui in extrema necessitate exercet actum ordinis, v. gr. absolvendo moribundum, vel si excommunicatus toleratus ex officio fuit ad instantiam petentis conferat sacramentum; quia in his casibus temere non exercet actum ordinis. 3. Excusatur ab irregularitate, qui ignorat se esse censuratum c. 9. h. t. qui metu gravi injusto agitur, vel timore propalandi delicti, infamiae, & scandali inde securi, exerceret actum ordinis; quia lex ecclesiastica non obligat eum tanto incommodo. Item si sententia est evidenter nulla, vel si reus contra iuram appellavit, vel si est parvitas materiae; ut si sacerdos censuratus in horis Can. dicit: Dominus vobiscum: denique si iusta causa excusat a mortali, sine quo poenalis irregularitas non incurritur.

3. R. 2. Si actus ordinis ex defectu intentionis est invalidus, probabiliter non incurrit irregularitas: nam actus iste, etiam ut procedat a tali agente, non est usus ordinis, sed fictio; licet in foro externo habeatur pro irregulari. At si actus ex alto capite, v. g. defectu materiae, fuit invalidus, locus est irregularitati; quia vere violatur censura, & exercetur ordo, licet per accidens invalide. Similiter, si sacerdos censuratus distribuat Eucharistiam, vel suppleat caeremonias baptismi, probabiliter fit irregularis; cum distributio Eucharistiae, & suppletio caeremoniarum per se pertineat ad officium sacerdotis.

4. R. 3. In dubio, an censura lata sit, exercens actum ordinis, post sufficientem veritatis inquisitionem, non fit irregularis; quia temere non violatur censuram, licet ad cautelam absolvi debeat, c. 5. h. t. At in dubio, an censura sit valida, vel invalida, debet se gere pro censurato, & sub poena irregularitatis nequit exercere actum ordinis: ita com. arg. c. 5. h. t. c. 40. de sent. excom. quia sententia pastoris, sive injusta fuerit, est timenda Can. 1. sententia 11. q. 3. Nec prodest appellatio, quia ista non parit effectum suspensivum, sed devolutivum, ut dixi tit. de appell. Hactenus dicta non habent locum in casu excommunicationis minoris; quia hic irreversibilis, exercendo actum ordinis, non fit irregularis, ut dicitur, c. fin. h. t.

5. Q. II. An censuratus exercens alium Ordinis minoris sit irregularis? R. Affirmative de rigore juris, quod non distinguit inter actus majorum, & minorum ordinum, ut declaravit Sixtus V. Const. incip. Sanctum 1588. Nov. Jan. Hodie vix unquam irregularitas ista incurritur; quia actus minorum ordinum non aliter peraguntur a clericis, quam secularibus.

6. Q. III. Quae sit poena clericum deposito, in ordine ministrantis? R. Affirmative de ferenda sententiae, c. 1. & 2. h. t. & si monitus se non emendaverit, tanquam incorrigibilis plectendus est exilio, c. 2. h. t. & tandem degradatione c. 10. de judic.

TITULUS XXVIII.

De Clerico non ordinato, ministrante.

1. Q. I. Quae poena sint clericis ministrantibus in ordine non suscepto? ut si sacerdos simplex confiteret, Ecclesiam consecraret, alioque actus ordinis episcopalis exerceat, vel si diaconus missam legat, minorita episcopalam, & Evangelium solemniter canat cum manipulo, & stola &c. R. 1. Poena est excommunicatio ferendae sententiae c. 1. h. t. 2. Suspendio ad biennium, vel triennium ab ordine ultimo suscepto c. fin. h. t. quae suspensio in hac materia poenalis non portigitur ad alios ordines. 3. Irregularitas partialis, ne clericus iste ad superiores ordines promoveri possit, c. 1. 2. h. t. si vero clericus exerceat actum ordinis, a quo suspensus est, fit plene irregularis, ut tit. praeced. dictum.

2. Requiritur autem ad hanc irregularitatem, ut clericus scienter, & temere exerceat actum ordinis non suscepti, c. 1. h. t. ibi: propter temeritatem, adeoque simplicitas, & ignorantia excusat illum ab hac poena. Censetur autem ordo non susceptus etiam ille, qui susceptus est invalide, seu cum defectu substantiali. Hodie cum in minoribus ministrare laici possint, vix unquam irregularis fiet clericus exercens actum aliorum ordinis minoris non suscepti.

3. R. 2. Clericus exercens actum ordinis non suscepti, est non habet intentionem illum exercendi, fit tamen irregularis: ita Saar. Reiff. & alii contra Tabien. Navat. Bonac. Hurrad. &c. nam jus indistincte loquitur de clerico non ordinato ministrante: imo is ex defectu potestatis nec potest habere intentionem istam: & aliunde poenae istae eluderentur per hoc, quod quisque dicere posset, se non habuisse intentionem ferri ministrandi in ordine non suscepto; nisi ex adjunctis constet eorum fuisse, vel scemiam representationem: secus actus externus serio positus, tanquam sacrilegus substat his poenis. Dices: rebaptizans sine intentione, non incurrit irregularitatem, ut com. docet, ergo a pari. R. Neg. conf. nam irregularitas est rebaptizatio lata est occasione haereticorum, in quibus supponitur animus rebaptizandi: at in nostro casu irregularitas statuta est contra clericos sacrilege ponentes actum ordinis, quem non susceperunt.

4. Q. II. Quas poenas incurrit laicus exercens actum Ordinis sacri? R. 1. Si missam celebret, vestimentales confessiones audiat, tanquam reus gravissimi sacrilegii, & suspectus de haeresi, ab Inquisitoribus, & Ordinariis locorum iudicari, & velut idololatra, & falsarius Curiae seculari tradi potest, & debet ex Constit. Clem. VIII. incip. Esti alias: at irregularitatem ipso jure non incurrit; quia irregularitas ista nec est expressa in cit. Constitutione Clem. neque hoc tit. loquente de solis clericis ministrantibus in ordine non suscepto.

Ex Constit. Bened. XIV. Sacerdos in aeternum 20. Aprilis 1744. missam celebrans ad presbyteratus Ordinem non promotus, Curiae seculari tradendus est, etiam pro prima vice, previa degradatione, si alium Ordinem susceperit, quamvis unam tantum missam pariter celebraverit; si tamen elevationem Hostiae, vel Calicis, seu utriusque peregerit, etiam non prolata consecrationis forma. Nec privilegium aetatis minoris annis viginti quinque ei suffragatur, quin condignis poenis a Curia seculari afficiatur; dummodo vigesimum annum expleverit iuxta ampliationem factam ab Urbano VIII. Constit. - Apostolatus officium, quae hic innovatur. Si vero elevationem non peregerit, minoris poena damnari permittitur.

Estem poenis subjiciuntur confessionem sacramentalem audientes, non promoti ad presbyteratum, si absolutionis formam prouturine, etiam pro prima vice.

Praeterea statuitur, quod licet delictum celebrationis missae non satis plene probatum dici possit ad effectum deveniendi ad realem delinquentis traditionem brachio seculari, quando testes inducti in suis quibus depositionibus singulares dignoscuntur: nihilominus indicia per ejusmodi depositiones acquisita satis relevancia iudicari debeant, ut reus tormentis subjiciatur ad eliciendam veritatem. Fisci vero inventio satis probata intelligatur, si ex extrajudicialibus literis Ordinariorum

riorum rei constet, hunc ad presbyteratus Ordinem non fuisse promotum; cui tantum incumbere debeat omnes concludenter probandi, se fuisse promotum.

Ex alia ejusdem Bened. Const. Divinarum 4. nonas Aug. 1757. predictis reis non amplius suffragatur, ut alim, sineca hujusmodi delictorum a se paratorum confessio facta iudici, cum primum ab eo interrogati fuerint, an sciant, qua de causa carceribus inclusi sint, ad obtinendam promerite pœne minoracionem, scilicet irremium, & carceris in perpetuum loco mortis, sed omnino tradidit, servavit servandis, brachio seculari, capitali pœna puniendi, &c.

TITULUS XXIX.

De Clerico per saltum promoti.

Agitur de hac materia in Decreto Can. un. d. 52. & Can. 2. & fin. d. 59. Trid. S. 23. c. 2. de Sacr. Ord. & c. 11. & 14. de ref.

1. Q. I. An clericus per saltum valide ordinetur? R. Affirmative, excepto episcopatu; quia essentialiter presupponit sacerdotium, cum illis sit ultimum complementum. Inter ceteros autem ordines non datur essentialis ista connexio, & prehabito, sed qui illicite suscipit sacerdotium, debet deinde reliquos inferiores ordines suscipere; nec prius ei licet in ordine per saltum obtento ministrare.

2. Q. II. Qua sit pœna clerici per saltum promoti? R. 1. Suspendio, vi cujus clericus nequit in ordine per saltum suscipere, nec ad superiores ordines ascendere, nec omnium ordinem sine dispensatione recipere; quæ suspensio ipso jure, & facto incurritur ut eom. docet, contra Turres. Archid. quia Trid. S. 23. c. 14. de refor. dat Episcopo potestatem dispensandi cum promoti per saltum, ut prius recepto inferiore ordine, valeat ministrare in ordine per saltum suscepto; ergo Trid. supponit suspensionem istam ipso jure incursum fuisse. Et hoc sensu explicatur c. un. h. t. ibi: a sacerdotali officio illum prohibere, seu declares prohibendum. Eandem suspensionem ex declaratione S. Cong. Conc. incurrit suscipiens minores ordines absque prima tonsura; quia ista est saltem necessaria ad ordines dispositio, reddens subiectum capax licite ordinationis. Secus est si omittatur Confirmatio, quæ de sola congruitate prærequiritur ad ordines; & aliunde nomine ordinum non venit.

3. R. 2. Episcopus ex Trid. S. 23. c. 14. de refor. dispensare potest in hac suspensione, ut prius suscepto omnino ordine, promotus per saltum ministret in ultimo ordine, si antea in hoc non ministraverit, sive ignoranter, sive scienter promotus fuerit, cum Trid. non distinguat. Econtra Episcopus non potest dispensare; imo probabilis nec Papa, qui non recepto inferiori ordine, recipiatur superior; quia ex institutione Christi ordines gradatim sunt recipiendi: neque Episcopus dispensare potest, si promotus in ordine per saltum recepto ministraverit, quia Trid. conditionate loquitur, si non ministraverit. Si tamen delictum cum suspensione, & irregularitate occultum sit, poterit in his Episcopus dispensare vi Trid. S. 24. c. 6. de ref. At promotus per saltum non indiget ulla dispensatione admistrandum in prioribus ordinibus rite susceptis; quia suspensio ista ad illos se non extendit, ut patet ex dictis, neque sit irregularis; cum id nullo jure caveatur.

TITULUS XXX.

De eo, qui future Ordinem suscipit.

1. Qui future ordinem suscipit, hoc est, sine licentia Episcopi, & prævio examine immiscet se ordinandis, aut eodem die duos fac. ordines suscipit, regulariter valide ordinatur, non obstante consueta protestatione Episcopi, quæ sit potius animo deterrendi, quam non ordinandi, nisi expressa esset voluntas Episcopi eos non ordinandi. Unde regulariter future ordinati non sunt reordinandi, c. 1. h. t.

2. Q. I. Quid dicatur novum opus nunciabile? R. Illud tantum, quod est conjunctum solo, novum simpliciter, & futurum. Unde locum non habet nunciatio contra eum, qui melleum colligit, arbores faccidit, qui vetus ædificium reficit, pristinam ejus formam, seu

ne ascendat ad altiores ordines c. 1. h. t. non tamen irregularitas; quia clare non colligitur ex c. 1. Per accidens, si Episcopus sub excommunicatione prohibuit futuram ordinationem, ita ordinati, utpote excommunicati exercere nequeant ordines antea rite susceptos.

3. R. 2. Dispensare in hac suspensione regulariter potest Episcopus; nisi futura ordinatio prohibita fuisset sub excommunicatione; quo casu dispensat solus Papa: Episcopus vero, vel prælatus dispensare potest, cum eo, qui postea monasterium ingressus est, c. 1. h. t. In occulta suspensione dispensat Episcopus vi Trident. Sess. 24. c. 6. de refor. Dispensatione non videtur opus cum eo, qui ignoranter, per vim, aut gravem metum future suscipit ordinationem; quia causæ istæ excusant a pœnis.

TITULUS XXXI.

De Excessibus Prælatorum, & subditorum.

Agitur de hac materia in Sexto & Clem. h. t. & in Decreto sparsim d. 86. & 2. q. 1.

1. Q. I. Qui sint excessus prælatorum? R. Plures enumerari h. t. & quidem 1. Si subditos gravent indebitis oneribus, exactionibus, censuris non promeritis, c. 1. h. t. 2. Si illorum jura diminuunt, vel Ecclesias eis subiectis eripiant, c. 2. eod. 3. Si beneficia, quorum collatio ad subditos spectat, sibi retineant, aut conferant, c. 3. eod. 4. Si beneficia conferant indignis, c. 11. eod. 5. Si aliquid præcipiant, vel prohibeant contra privilegia apostolica: quo casu liberum est abbatibus, seu regularibus, auctoritate apostolica quod petierit, denegare c. 5. eod. nam Episcopi, utpote inferiores, non possunt tollere privilegia apostolica, sed tenentur ea conservare c. 16. de M. & O. & ideo excommunicatio lata contra subditum, qui non parerent contra privilegium, est ipso jure nulla c. 7. h. t. Alia gravamina Regularibus illata vide c. 16. & 17. & Clem. un. h. t. 6. Si prælati Episcopo minores Ecclesias propria auctoritate uniant, c. 8. h. t. vel si, seculo privilegio, indulgentias concedant, publicas penitentias imponant, & alia Episcoporum propria exerceant, c. 12. eod. Ceteros excessus prælatorum vide hic in textu.

2. Q. II. Qui sint excessus subditorum erga prælatos? R. seq. 1. Si festa, interdita, & alias censuras ab Episcopo latas non observent; cum in his Episcopo patere etiam Regularis exempti teneantur c. fin. h. t. Trid. Sess. 25. c. 12. de Regg. 2. Si privati clerici sibi faciant commune sigillum, & alia collegii jura usurpent, c. 14. eod. 3. Si negent Episcopum esse suum pastorem, eumque trahant ad iudicium seculare, aut invadant: pro quo excessu deponendi, officii, & beneficiis privandi sunt, c. 15. eod. 4. Si mutent sibi causam possessionis in beneficio; ut si vicarius sibi arroget titulum rectoris principalis, ob quod tanquam perjurus, & infamis ab executione officii amovendus est, c. 6. eod. Alios excessus subditorum passim in jure reperies, ut etiam pœnas eis debitas.

TITULUS XXXII.

De novi operis nunciacione.

1. Titulus, iste pertinet ad excessus prælatorum, & subditorum, dum ædificant Ecclesias, domos, & alia opera in præjudicium alterius; cujus delicto occurritur per novi operis denunciationem a jure civili rite. ff. & C. de N. O. N. introductam, & a sac. Canonibus receptam, c. 1. h. t. ubi ponitur celestis illa regula: sicut leges non designantur sacras Canonum imitari, ita & sacrorum statuta Canonum principum constitutionibus adjuvantur. Porro novi operis nunciatio est legitima prohibitio, ne opus aliquod extruatur, vel extructum immutetur, aut in corrupta ædificatione, aut mutatione procedatur, donec intra tres menses constet de jure ædificantis, vel eo nomine idonea cautio detur c. fin. h. t. l. 1. §. 11. ff. & l. un. C. eod.

2. Q. I. Quod dicatur novum opus nunciabile? R. Illud tantum, quod est conjunctum solo, novum simpliciter, & futurum. Unde locum non habet nunciatio contra eum, qui melleum colligit, arbores faccidit, qui vetus ædificium reficit, pristinam ejus formam, seu

formam non mutando, & qui absque prohibitione totum opus complevit, l. 1. §. 1. 11. 12. ff. de operi. nov. nunc. Adversus opus præteritum, seu jam factum, & completum non competit hoc edictum, seu interdictum, sed aliud Quod vi, aut clam, c. 1. §. 1. nisi quis prohibitus, non imperata nunciacionis remissione, nec data satisfacione, ædificaverit: tunc enim actor in optione habet experiri vel interdicto de N. O. N. vel interdicto quod vi, aut clam. l. 7. §. 2. ff. quod vi, aut clam.

3. Q. II. Quis, & cui nunciare possit novum opus? R. 1. Nunciare potest omnis, cujus interest, vel alius ejus nomine, ne contra jus illius ædificetur: & quidem 1. Si ædificum vergit in præjudicium boni publici; quilibet de populo nunciare potest l. 3. §. fin. & l. 4. ff. h. t. cum omnium interest bono publico non noceri, Mulier tamen, & pupillus, nisi specialiter eorum interest; uti & infamis non admittuntur ad popularem actionem, h. 5. eod. & l. 4. §. 6. ff. de popul. act. 2. Si novum opus vergit in præjudicium boni privati, illud nunciare potest non tantum dominus directus, sed etiam vassallus, emphiteuta, superficiarius, creditor hypothecarius, vel eorum nomine filius, servus, mercenarius, procurator, negotiorum gestor, amicus; dummodo hi, non habentes mandatum speciale, caveant de rato: ista hæc omnia habentur l. 1. & seq. ff. h. t. Pupillus saltem verbaliter nunciare nequit, ne alterum fateatur esse in possessione; nisi adit auctoritas tutoris, l. 5. ff. eod. fructuarius non nunciat, sed agit confessoria, ne impediatur in usufructu, l. 5. §. fin. eod.

4. R. 2. Opus novum nunciari potest cuivis, etiam superiori, qui in præjudicium alterius illud molitur l. 8. ff. h. t. sive iste sit dominus, sive dominum representans, ut servus, fabri, opifices; item sive sit mas, sive femina, infans, furiosus, amens; modo aliquis in loco sit præsens, qui nunciacionem factam intelligat, l. 5. §. 3. l. 10. eod. sive sacrum, sive profanum ædificet, c. 2. h. t. sive non habeat, sive habeat jus ædificandi; si hoc non sit notorium c. 1. h. t. l. 20. §. 1. eod. nam si jus ædificandi habet, facile apud iudicem impetrabit remissionem, seu cassationem nunciacionis ex interdicto rite. ff. de remissionib.

5. Q. III. Quæ forma fieri debeat nunciatio novi operis? R. 1. Oportet, ut nunciatio fiat, vel solo verbo extrajudiciali, adversario prohibendo, ne ædificet, vel ceptum prosequatur; vel facto significante prohibitionem novi operis, quod fit per applicationem manus; ut si lapides, vel materiam ad ædificandum paratam dispergas, lapidem jacias in opus ceptum, vel ex eo lapidem amoveas; dummodo per verba, aut alia signa significetur per actiones istas fieri nunciacionem novi operis; vel denique judicialiter petendo a iudice, ut novum opus prohibeat, l. 5. §. 10. ff. h. t. ubi etiam Ulp. dicit, si in nostro ædificetur, meliorem esse nunciacionem judicialem per prætorum, & realem per factum lapidis, quam verbalem: quia verbaliter nunciatus, fatetur adversarium esse in possessione. 2. Testes utiliter adhibentur, non quidem ad substantiam, sed ad faciliorem probationem factæ nunciacionis. 3. Nunciatio faciendâ est in loco, vel prope locum, ubi intenditur extructio operis l. 5. §. 2. eod. de tempore non curatur, quia etiam die feriata opus novum nunciari potest, & prætor adiri, ut de plano cognoscens, absque cognitione tribunalitæ prohibeat novum opus. 4. Proponi debet causa, ob quam nunciatur; puta conservatio juris nostri, quod opere novo læditur, vel averio damni, & præjudicii, quod ex opere novo timetur, vel defensio juris publici, l. 1. §. 15. ff. eod.

6. Q. IV. Quis sit effectus nunciacionis legitime factæ? R. 1. Obligatio non ædificandi, aut ab opere cepto desistendi, donec causa discussa, constet de jure ædificantis, & prohibentis, l. 8. §. 4. ff. h. t. Unde si quis, non impetrata remissione, vel non præmissa satisfacione de ædificato destruendo, que locum remissionis tenet, novum opus ædificaverit, ante omnia tenetur illud destruere propriis sumptibus, & in pristinam formam reducere; ita ut non audiat volens dare cautionem de opere destruendo, si nunciatus jus, & interesse suum probaverit: ita de utroque jure l. 20. pr. cum seq. §. ff. h. t. c. 1. 2. h. t. et si postea appareat jus ædificandi fuisse; quia interdictum prætorum temerario ædificatori hanc pœnam salubriter statuit, ne in præjudicium aliorum nova opera fiant; nisi forsitan eo qd.

su nunciatus elegerit interesse. 2. Alter effectus nunciacionis verbalitè est, quod accepta remissione, & satisfacione, possessio transeat in adversarium, ut ante dictum ex l. 5. §. 10. eod. quia post remissionem, & satisfacionem ædificari permittens, fatetur adversarium possidere, l. 7. §. 2. ff. quod vi, aut clam. 3. Nunciatus, si nolit cautionem recipere de ædificato destruendo, potest, & debet jus, ac interesse suum probare intra spatium trium mensium c. fin. h. t. quo tempore si jus suum non probet, adversarius, impetrata remissione, opus novum tuto ædificabit, l. un. ff. de remission. 4. Dominus soli propria auctoritate in continenti diruere potest quicquid alius in eo ædificaverit, l. 27. ff. de S. P. U. l. 3. §. 9. ff. de vi arm. tum quia ædificatum in solo, cepit domino soli; tum quia in continenti vim vi repellere licet, At si quis in solo suo ædificet, non licet alteri ædificatum diruere, sed adhibenda est nunciatio conformiter l. 5. §. 10. ff. h. t. si autem post nunciacionem dominus soli ædificare pergat, c. 3. & c. 11. eod. poterit nunciatus vim vi repellere, & propria auctoritate ædificatum diruere ex interdicto ff. quod vi, aut clam.

7. Q. V. In quibus casibus locum non habeat nunciatio novi operis? R. seq. 1. Si jus ædificandi sit notorium, l. 20. pr. ff. h. t. quo casu non est necessaria auctoritas prætoris; cum jus sit liquidum, & nunciatio notorie injusta. 2. Si iudex revocet nunciacionem, e jusque remissionem faciat l. 16. ff. h. t. ex quacunque justa causa; maxime si nunciatus intra trimestre non probet jus suum, c. 3. & fin. h. t. l. 20. §. 14. ff. & l. un. C. eod. 3. Si nunciatus ædificanti remittat nunciacionem, vel cautionem acceptet de opere destruendo, si deinde constiterit non ædesse jus ædificandi c. 2. 3. h. t. l. 8. §. 4. & l. 20. §. 9. ff. eod. vel si nunciatus nolit jurare de calumnia, quia præsumitur calumnie nunciatur, l. 5. §. 14. eod. 4. Si nunciatus, re integra, moriatur, l. 8. §. 6. eod. quia nunciatio ex parte nunciatus est mere personalis, neque transit ad hæredes, nisi de horum nomine fuisse, nunciatum. At contra nunciatio morte ejus, cui nunciatum est, non extinguitur, c. 18. §. fin. quia hoc respectu realis est, & mansioria ad hæredes l. 10. ff. h. t. imo etiam ad successores particulares, ut emporetur l. fin. eod. Ceterum regulariter loquendo, si jus alienum non obstat, quilibet in suo fundo ædificare potest quodlibet, l. 8. C. de servit. nau. juxta com. brocardicum: Si usus meus est, est meus usque ad celum sursum, & usque ad infernum deorsum. Plura alia de ædificatione traduntur a Civilistis ad §. 29. & 30. Instit. de rer. divis.

TITULUS XXXIII.

De Privilegiis, & Excessibus Privilegiatorum.

Agitur de hac materia in Sexto, Clem. & Extrav. Joann. XXII. & Extrav. com. h. t. In Decreto 25. q. 2. In Trid. Sess. 6. c. 3. Sess. 7. c. 14. Sess. 14. c. 5. 8. Sess. 24. c. 11. de refor. & alibi frequenter, ubi privilegia multa revocantur. In Pandectis l. 14. §. 16. ff. de LL. & l. 1. §. fin. ff. de Const. Princ.

1. Prima pars hujus rubricæ hic incidenter ponitur: alias tractatio de privilegiis, tanquam privatis legibus magis proprie spectaret ad rite. de Const. sicut fit in jure civili. Altera vero pars de excessibus privilegiatorum hic proprie spectat, cum excedere in privilegiis delictum sit. Agam hic 1. De privilegiis in communi. 2. De quibusdam privilegiis in specie. 3. De excessibus privilegiatorum.

§. I.

De Privilegiis in communi.

Hic considerari solet natura, divisio causæ, effectus, amissio, & revocatio privilegii.

2. Q. I. Quid sit privilegium? R. Quoad nomen est lex privata Can. 3. d. 3. quoad rem privilegium formaliter est jus singulare contra tenorem juris communis ob aliquam utilitatem a principe concessum: ita in re com. ex l. 16. ff. de LL. Dicitur 1. Jus per modum generis, in quo convenit cum lege, cum adinstar legis obliget.

Dicitur 1. Singulare, quia datur uni, vel alteri personae singulari, aut communitati minori, tanquam personae singulari factae, licet ex consequenti obliget totam communitatem principi subiectam, ne privilegiatum in usu privilegii impediatur. *Dicitur 3. contra tenorem iuris communis*; quia privilegium, seu lex privata, debet esse contrarium iuri communi, ut assertit Crus & l. 14. & seq. ff. de LL. Unde id, quod conceditur, praeter, aut iuxta jus commune, non est in rigore privilegium, sed potius gratia, beneficium, aut declaratio principis; licet in communi usu frequenter dicatur privilegium, quem usum non damno; quia de vocibus non libenter contendo. *Dicitur 4. ob aliquam utilitatem*; quia ex hoc, quod quibusdam personis concedatur exemptio a quibusdam legibus, & oneribus communibus, magna utilitas, & emolumentum recipi solet; ut consideranti patet in privilegiis pupillorum, minorum, clericorum, militum &c. *Dicitur 5. a principe, seu suprema potestate*, quae sola derogare potest iuri communi. Ita proportionaliter discernendum de privilegiis, quae inferior conditor dat contra jus suum territoriale. Praeterea pluribus aliis modis accipi potest privilegium; puta *instrumentaliter* pro ipsa scriptura, consecrative pro facultate, quam privilegiatus accipit: *formaliter* vero pro ipso jure singulari a principe constituto.

3. Q. II. *Quomodo dividatur privilegium?* R. 1. In *affirmativum*, quo conceditur actus alias jure prohibitus; ut eligere in aliena Ecclesia: & *negativum*, quo conceditur ommissio actus jure praecipiti; ut non solvere decimas. 2. In *mere gratiosum*, quod datur ex pura benevolentia principis; cum & ista sit causa sufficiens ad dandum privilegium, licet ordinarie alia causa concurrat: & *remuneratorium*, quod datur ob merita personarum; sicut pleraque privilegia Regularium. 3. In *favorabile*, & *odiosum*, in quibus explicandis variant DD. In meliori sententia illud est privilegium *favorabile*, quod primario & per se conceditur in favorem personae, licet per accidens odium, vel praedictum alterius contineat; sicut privilegium aetatis, S. C. Vellejani &c. *Odiosum* est illud, quod per se, & principaliter in odium, & detractionem alterius conceditur; sicut privilegium S. C. Macedoniani in odium feneratorum, quare plane in odium iniuste exheredantium, vel emancipantium arrogatos impuberes, privilegium retrahendi libertum ingratum in servitutum, vel revocandi donationem ob ingratitudinem donatarii &c. *Favor* tamen in communi usu saepe vocari privilegia *odiosa*, quae adversantur iuri communi, aut tertii, seu gravamen, & praedictum alterius continet; ut privilegium decimandi, pontificalia exercendi in alia diebus &c. 3. In *onerofum*, seu *conventionalium*, quod mediante pacto datur ex iustitia: & *purum*, seu *onerofum*, quod sine ullo pacto, & titulo iustitiae datur.

4. In *perpetuum*, quod de se perpetuo durat; sicut lex, nisi revocetur: & *temporale*, quod durat ad tempus limitatum; & hoc non videtur differre a dispensatione. 6. In *concessum motu proprio*; & *ad instantiam supplicantis*. Tunc privilegium conceditur *motu proprio*, dum clausula ista *motu proprio* exprimitur, seu causa finalis concessionis; & *conf. preces* privilegiati vel nulla praecesserint, vel si praecesserint aliquae, tamen concedens non attendit eas, ut causam finalem concessionis. Tunc vero conceditur *ad instantiam*, seu *preces*, dum pro causa concessionis allegantur preces supplicantis. 7. In *absolutum*, & *conditionatum*, ecclesiasticum, & *politicum*, *clausum in corpore iuris communis*, & *extravagantia*, & alia, quorum notitia ex vocibus innoscitur. 8. *Privilegium celebri divisione dividitur in personale, & reale*: licet aliqui, qui amant terminos carpere, contra l. 196. ff. de R. J. ubi Modestinus ait: *privilegia quaedam cause sunt, quaedam persone*. *Personale* est, quod per se conceditur personae independentem a causa, seu re, fundo, officio, aut simili titulo perpetuo, & cum persona extinguitur, reg. 78. ff. & reg. 7. in 6. ut est privilegium competentiae datum parentibus, patronis, uxoris, militi, clerico §. 37. & seq. *Instit. de arb. Reale* est, quod conceditur personis dependenter a causa, seu ratione rei, fundi, castri, dignitatis, officii, status, & communitatis: & hoc transit ad successores in eadem re, etc. l. 196. ut privilegium eligendi an-

xum dignitati, privilegium asyli, fori clericali &c. Ex privilegiis rebus aliqua quoad usum competunt tantum *communicari, quae tali*; ut privilegium liberae electionis &c. alia *singulis membris*; ut privilegium fori clericali, & multa privilegia Regularium.

4. Q. III. *Quae sint causa privilegii?* R. 1. *Materia*, seu objectum privilegii proprie talis, est actus jure communi praecipitus, aut prohibitus; ita ut respectu privilegii desinat esse praecipitus, aut prohibitus; nam privilegium est jus singulare contra tenorem rationis communis, l. 16. ff. de LL. *Can. fin. §. si ergo 25. q. 1.* Privilegia declaratoria juris communis, & privilegia praeter jus non sunt in rigore privilegia, licet vulgo ita dicantur: quo sensu explicari solet c. 7. de proc. c. 26. *2. fin. de iurej.* In dubio, an sit privilegium *declaratorium*, an *concessivum* contra jus com. censendum est concessivum, ut potest proprie tale. Unde privilegium testandi datum Episcopo intelligitur de testamento quoad bona ecclesiastica, non patrimonialia &c. Illi autem actus, qui subsunt iuri naturali praecipitivo, non sunt objectum privilegii humani; quia princeps non est supra jus naturale: unde nec privilegium dare potest contra pacta iustitiae, quibus ipse obligatur, nisi cause gravissimae suaderent, ut Papa de absoluta sua potestate relaxaret aliqua pacta, etiam publica, quae semper a fidelibus sunt, salva auctoritate Vicarii Christi.

5. R. 2. *Forma* intrinseca privilegii, sicut legis, est actus principis, ut legitime manifestatus: forma vero extrinseca desumenda est ex stylo cuiusque Curiae principalis: & si in scripto datur, eadem proportionaliter est forma, quae in rescriptis. Ceterum ad valorem privilegii per se non requiritur scriptura, c. 7. *Institutionis 25. q. 2.* & *Clem. 2. v. nos scriptis de sepult.* ibi: *universa privilegia verbo, seu scripto concessa; & Extrav. 5. de panis. inter com. ibi: tam verbo, quam scriptis, concessis inde licetis, vel non*: nam totus valor, sicut legis, ita & privilegii, pendet a voluntate principis; ergo sine scripto, sive verbo, sive alio signo voluntas principis intuetur, valet privilegium; nisi in casu particulari expresse scriptura requiratur; ut in collationibus, confirmationibus, & unionibus beneficiorum a Sede apostolica factis, *Extrav. 1. de elect. in com. in delegationibus iudicum papalium ex reg. 24. Cancell. in facultatibus non residendi in beneficio, Trid. sess. 23. cap. 1. de refer. & ingrediendi monasteria mobiliarum, sess. 25. c. 5. de Reg. &c.* Hodie ex Const. Urb. VIII. incip. *Alia*, & Greg. XV. incip. *Romanus* privilegia apostolica non valent, saltem pro foro externo, nisi authentizata sint per officiales publicos, quibus id in Curia apostolica incumbit.

6. R. 3. *Causa efficiens* privilegii est princeps; cum iste solus, relaxare possit jus commune: & quidem tribus modis. 1. *Personalis concessione*. 2. *Prescriptione*, aut *consuetudine* rationabili, & legitima, quae nititur generali, seu legali consensu principis, c. *fin. de consuet. c. 18. de prescrip.* 3. *Communicatione*, dum princeps privilegium uni concessum deinde communicat, seu concedit alteri, vel relative, seu *ad instar*, hoc est, in iure accessorie; sicut multa privilegia viris reg. concessa communicantur monialibus, illorum familiaribus, medicis, advocatis &c. vel absolute, seu *pariformiter*, & *aeque principaliter*, seu *directe*, ac si specialiter his concederentur: ita hos terminos sumi patet ex pluribus Bullis Pontificis, in specie ex Bulla Greg. XV. incip. *Ad uberes fructus*, ubi terminus *ad instar* opponitur termino *pariformiter*: sic enim §. 1. *communicans* Scholis suis privilegia Regularium, inquit: *pari modo, non solum ad eorum instar, sed pariformiter, & aeque principaliter, perveniat ac si illis nominatim, & in specie concessa fuissent &c.* Ex quibus conciliabitis P. Schmalz. & alios DD. qui terminos istos aliter usurpant, & subdividunt. Porro hoc interest inter privilegia *ad instar, & pariformiter concessa*, quod illa minuantur, & amittantur, si priora privilegia contingat minui, vel amitti; ista vero nec minuantur, nec amittantur, etiam si priora contingat amitti, vel minui; quia illa, & non ista per se dependant a prioribus.

7. *Boq.* *Causa finalis*, seu finis generalis privilegii est aliqua utilitas redundans in bonum reipubl. l. 6. ff. de LL. finis vero partialis, seu causa motiva concessionis est illud motivum, quo princeps motus, concedit privilegium. Circa hanc causam eadem observantur, quae

circum causam rescripti. Vide *in de rescriptis a num. 5.*

8. R. 5. *Subiectum*, cui privilegium stricte tale datur, debet esse subditus principis, jure communi obstrictus, saltem in transitu, sicut externi, & peregrini: nam privilegium est liberatio ab obligatione juris communis. At privilegium late tale, acceptum pro gratia, & beneficio, concedi potest etiam non subdito; cum sit actus merae liberalitatis, & praeter jus, sicut Theodosius Imp. concessit iudicibus ecclesiasticis cognoscere causas temporales laicorum, *Can. 35. quicumque 11. q. 1.* Porro licet princeps absolute dare possit privilegium independentem a consensu privilegiarii, regulariter tamen solet illud dare quasi conditionate, si *privilegiarius illud acceptaverit*, tum ne gratia principis contemnatur; tum quia privilegium vim habet donationis, quae non est absoluta, nisi acceptetur a donatario; & hoc intellige de privilegio directo: in ceteris enim nullus requiritur consensus; ut si alicui communitati concedatur exemptio, potestas absolvendi &c. imo sine ullius consensu, Papa motu proprio potest alicuiam Religionem eximere a jurisdictione Ordinarii, a consecratis processibus &c.

9. Q. IV. *Quis sit effectus privilegii?* R. 1. Ex parte privilegiarii est jus utendi privilegio secundum tenorem, & rectam interpretationem illius: ex parte vero aliorum est obligatio non impediendi usum privilegii, c. 26. h. 1. Debet autem in usu privilegii observari locus, tempus, modus, & aliae conditiones in privilegio expressae: si autem locus, vel tempus non sint expressae, neque subiecta materia aliud suadeat, concessa gratia porrigitur ad omne reus, & omne territorium concedentis; ut si obtinuit privilegium legendi libros haereticos, predicandi Evangelium in omni Ecclesia &c. imo si gratia tollit solos inhabilitatem, vel concedit actum nullo scilicet jure lociprohibitum, licitus est usus illius etiam extra territorium concedentis, ut ubique legere libros haereticos, celebrare ante auroram &c.

10. R. 2. Privilegiatus non tenetur uti privilegio privato, c. 6. h. 1. quia favori suo renunciare potest, nisi per accidens obligatio oriatur, ut audire missam die festo tempore interdicti. At si privilegium sit ex sine suo publicum, tenetur eo uti, sicut clericus privilegio fori c. 12. *de for. comp.* quia favori publico privatus renunciare nequit.

11. R. 3. In concursu duorum privilegiatorum discrimen faciendum est: & quidem 1. Si privilegia sint aequalia, sibi non opposita, privilegiatus utitur privilegio adversi, privilegiatus; quia is quoad hunc effectum non censetur privilegiatus. Sic Ecclesia, vel minor laicus restituitur contra Ecclesiam, vel minorem laedentem; quia non laedentibus, sed laesit restituito promissa est. 2. Si privilegia sint respectiva, & circa idem sibi opposita, speciale praevalet generali; quia species derogat generi ex reg. 34. in 6. Si veroutrunque sit aequale generale, vel aequale speciale, id praevaleret, quod est fortius hoc est, antiquius, vel a majori potestate concessum, v.g. Dominicanus Ordo habet privilegium, ne alius Ordo monasterium edificare possit intra certum spatium, alter vero Ordo habet privilegium edificandi, hic praevaleret privilegium, quod est specialius, vel antiquius, si ambo sint aequale specialia. 3. Si privilegia tantum apparentem habent contrarietatem, praevaleret magis absolutum; alterum vero quasi tacite conditionatum cedit ei. Sic Ecclesia privilegiata a solvendis decimis praevalet alteri Ecclesiae privilegiatae ad exigendas decimas ab omnibus Ecclesiis; quia in hoc secundo privilegio tacita inest conditio: *ab omnibus, si non sunt exempta a solvendis decimis*. 4. Si privilegium ab ipso jure praelationem habet, praevaleret alteri: sic enim aliusiam non utitur S. C. Macedoniano contra minorem, a quo mutuum pecuniam accepit; quia magis est privilegium aetatis, quam S. C. l. 11. §. *fin. ff. de minor.* Item inter duos minores certantes de damno vitando, vel de lucro capiendo, potior est conditio possidentis, & contentus, ut dixi l. 1. tit. 4. n. 5. ex his facile conciliabitis illud tritum: *Privilegiatus non potest nisi privilegio adversus privilegium*.

12. Q. V. *Quomodo liceat uti privilegio per viam interpretationis?* R. 1. Non pro arbitrio, sed secundum regulas communiter a DD. receptas, quas desit P. Remigii a S. Erasmo, Pars II.

in de Const. a n. 39. ut verba privilegii, quantum materia patitur, proprie, & generaliter, prout sonant, intelligantur: privilegia odiosa, seu adversa iuri communi, aut iuri quodam tertii refringantur: mere autem favorabilia, tanquam beneficium principis latissime interpretentur &c. personalia ad personam realia etiam ad successores rei porrigantur. In dubio privilegia favorabilia censetur reale, uti & conventionale ex pacto, cujus naturam sequitur: at privilegium praedictiofum censetur personale, uti etiam remuneratorium; licet hoc frequenter sit reale; quia merita antecessorum profunt etiam successoribus.

13. R. 2. Privilegia admittunt interpretationem comprehensivam, non vero mere extensivam, ob paritatem, aut majoritatem rationis: ita com. contra Sa, docentem privilegia extendi ad casus similes; & contra Sanchez, qui talem extensionem admittit in favorabilibus, saltem si pro casu omisso expressa sit causa concessionis. *Ratio 1.* Quia interpretatio comprehensiva detegit casum, aut personam; quae quidem in privilegio non exprimitur, virtualiter tamen, & implicite continetur, quatenus casus iste, aut persona in mente legislatoris, seu principis privilegiantis fuit comprehensa. Et hic valet illud brocardicon: *ubi est eadem ratio, eadem est iuris, aut privilegii dispositio*. Unde privilegium de non evchendo frumento, comprehendit intelligitur de non evchenda farina: privilegium filiorum, fratrum, virorum Regularium commune est filiabus, sororibus, Monialibus; dummodo materia sit eis accommodata &c. 2. Pars sumitur ex c. 9. h. 1. ubi summarium ita concipitur: *Privilegium uni concessum, non potest ad alium extendi propter identitatem rationis, & l. 14. 15. ff. de LL. & l. 1. §. fin. ff. de Const. princ.* ubi J. C. docent privilegia non esse producenda in consequentias, aut in exemplum trahenda. *Ratio est*; quia vis privilegii, licet hoc ob rationem detur, non oritur ex ipsa ratione, sed ex voluntate principis, sicut omnia jura; ergo licet pro casu, vel persona non expressis militet similis, aut major ratio, quam pro expressis, tamen privilegium ad non expressa extendi non debet etiam in favorabilibus. Unde qui propter merita, aut scientiam accepit privilegium obtinendi plura beneficia, vel legendi libros haereticorum, non potest hoc privilegium extendere ad personam non expressam, quae habet eadem merita, & eandem scientiam: & qui propter urgentis studium accepit privilegium non recitandi breviarium, nequit illud extendere ad omissionem missae die festivo &c. Ex his explicatur l. 12. ff. de LL. l. 8. ff. de Senator. l. 1. c. de dignitatib. c. 27. de decimis, c. 13. qui filii legit. in fin. *pr. quod in majori conceditur, licitum esse videtur, & in minori c. 11. h. 1. in 6. &c.*

14. Q. VI. *Quomodo amittantur privilegia?* R. Seqq. modis: 1. *Ineritis subiecti*; & ita privilegium personale, pereunte persona, perit, ex reg. 7. in 6. & pereunte re totaliter, perit privilegium reale et inherens; ut si destruat Ecclesia sine spe adificationis, nisi privilegium inhereret pavimento, vel communitati, quae alio translata trahit secum privilegium, sicut religiosi, vel academici alio translata, c. 2. de relig. domib. *Can. 48. & seq. 16. q. 1. 2. Lapsus temporis*, pro quo data sunt, vel non servata conditione, cum qua data sunt; ut si religiosus proficiatur aliam religionem; quo casu privilegia prioris Ordinis amittit. 3. *Non usu*, seu *usu contrario* illa tantum privilegia amittuntur, quae gravamen tertii continent; ut privilegium affirmativum decimandi, & negativum non solvendi decimas: nam si quis legitime tempore non utatur privilegio, dum eo uti possit, & deberet, tacite censetur illi renunciare, illudque submittere praescriptioni extinctivae, sicut qui non utitur servitute rustica l. 6. *pr. ff. de servitut.* qualiter etiam amittitur jus, seu privilegium nundinarum, utpote onerosum, & sub conditione usus concessum, l. 1. ff. de mundanis. Si amissio privilegii fit per tacitam renunciationem, tantum tempus requiritur, quantum sufficit ad faciendam reservationem, quod quis privilegio se abdicaverit; si vero fit per praescriptionem, servanda sunt tempora, & requisita praescriptionum. At contra privilegium, quo datur mera facultas agendi, vel omittendi, non ulu non amittitur; ut privilegium sacrificandi ante auroram, vel post meridiem; non jejunandi, non recitandi

horas Can. non comparandi in choro &c. 4. *Abusu*: quia meretur privilegio privati, qui in illo abutitur vel excedendo fines privilegii, vel sumendo ex illa occasione liberius peccandi, vel contraprivilegii finem agendo Can. 7. ubi d. 74. c. 18. de Regul. c. 24. h. t. &c. Sic beneficiarius ratione studiorum absens, si studio omissio, vagetur, meretur privilegio privati. 5. *Libera renunciazione*, si privilegium continet privatam favorem personae; quia iuri, & favori suo quilibet renunciare potest ex antiqua reg. 29. C. de pact. c. 6. in fin. h. t. Et quidem si renunciatur in gratiam aliorum, requiritur eorum consensus, & acceptatio: si vero in nullius gratiam renunciatur, requiritur consensus concedentis arg. c. 7. de prom. in 6. locus privilegium dubitabit, quamdiu durat voluntas concedentis. At si privilegium continet favorem publicum, privatus ei renunciare nequit ex reg. h. 38. ff. de pact. sicut clericus nequit renunciare privilegio fori, religiosus privilegio sui Ordinis, c. 12. de for. comper. c. 5. da arb. Prelatus regulariter nequit renunciare privilegio utilii, & honorifico, si vel unus ex capitulo reclamaret; bene vero privilegio inutili, modo adit consensus capituli, & renunciatio non cedat in praedictum testi, ut Ecclesiae, Sedis apostolicae &c. c. 8. de consi. c. 22. de prob. 6. *Cessante causa*; sed hic discrimen faciendum est: & quidem primo, si causa cessat ante actualem concessionem, nulla fit concessio privilegii deficit voluntas principis, mota a causa finali, quae non existit. Secundo, si privilegium, stante causa, unico actu perdit, & integre consummatum est: cessante causa non cessat: quia in conservando non pendet a tali causa, & locus est reg. 73. in 6. factum legitime, retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit incitari. Sic irregularis, qui ex causa paupertatis accepit privilegium, seu dispensationem recipiendi ordines, & beneficium, licet deinde evadat dives, tamen licite exercet actus ordinum, & retinet beneficium; quia irregularitas unico actu sublata est. Vide dicta l. 4. in fin. tract. de dispens. matr. Tertio, si actus privilegio concessus habeat tractum successivum per dies, menses, & annos, cessante causa contrarie, ita ut ex actu, seu usu privilegii licito fiat illicitus, cessat privilegium, cum hoc super actu illicito dari nequeat. Sic enim cessat privilegium decimandi, si per hoc Ecclesia depauperetur, ut ministros alere non possit, c. 9. de decim. privilegium non residendi, si ex absentia ministrorum praesertim curatorum, Ecclesia damnari patiatur, & div. cultus destituatur c. pen. de Cler. non resid. Et generaliter privilegia particularium religiosorum cessant, si incipiunt esse noxia disciplinae regulari, ita ut haec commode observari nequeat, arg. c. i. c. pen. At si causa privilegii cesset tantum negative, quia non existit, usus vero privilegii non reddatur illicitus, non cessat privilegium, semel perfecte datum. Sic ob paupertatem obtinens jus decimandi, potest decimare, licet deinde paupertas cesset. Quarto, si causa privilegii non existit tota simul, sed habet tractum successivum, ea cessante, cessat privilegium, vel saltem suspenditur, donec causa redeat: nam tali casu privilegium in conservando pendet a causa; ergo ea cessante, cessat, cum cessante causa, cesset effectus c. 60. de appell. Sic in quadragesima ex causa debilitatis dispensatus ad esum carni, vel ad non recitandum horas Can. cessante debilitate, tenetur abstinere a carnibus, & recitare horas Canon. quia in tali casu virtualiter tot sunt dispensationes, quot dies. 7. Denique amittitur privilegium revocatione, vel quoad totum, vel quoad partem.

15. Q. VII. Quis, quo modo, & qua privilegia revocare possit? R. I. Solus princeps, vel ejus successor revocare potest privilegia: nam inferior nequit tollere jus superioris. Fit autem revocatio ista, vel expresse, dum princeps per verba aperta privilegium datum auferit, vel tacite, dum ponit actum, seu legem directe contrariam privilegio, c. 28. de rescripti. Porro revocatio per legem universalem non fortitur suum effectum, nisi lex promulgata fuerit solemniter in locis solitis; quia lex non promulgata non obligat; item per clausulam generalem: non obstantibus quibuscumque privilegiis non revocantur privilegia specialibus nuntiata clausulis, ne revocari possint, nisi de illis specialis mentio fiat; cum clausula generalis non contradicat clausulis specialibus. Si autem fiat revocatio specialis

per hominem, tunc primo fortitur suum effectum, cum privilegio debite intimata fuerit; quia per quas causas aliqui nascitur, per easdem dissolvi debet ex reg. 1. in aniq. Cetera omnia feruntur, sicut in revocatione legum: & sic privilegium speciale derogat generali, lex contraria posterior derogat privilegio anteriori clauso in corpore juris communis; quia hoc princeps non censetur ignorare, non vero privilegii extra jus commune vagantibus; quia haec probabiliter ignorat, nisi & horum mentio fiat, cap. 1. de consi. in 6.

16. R. 2. Papa, vel alius princeps non potest revocare privilegia ex pacto, seu contractu oneroso concessa, nisi in casu extraordinario ex re gravi, & publica causa: nam princeps non potest subdito tollere jus questum, nisi vi domini aia ex gravi, & publica causa; siquidem princeps subditur juri naturali, quod dicitur: neminem ledere; sed per privilegium ex pacto, seu contractu oneroso concessum, subditus titulo iustitiae habet jus questum, ergo. Idem dicitur de privilegio remuneratorio, ex titulo iustitiae dato; ac proinde si princeps talia privilegia revocet, tenetur compensationem facere subdito; quia hic non tenetur jus suum gratis remittere. At privilegium mere gratuitum valide quidem revocatur absque ulla iusta causa; cum totaliter pendeat a gratuita voluntate principis, non tamen honeste, & decenter; quia talis revocatio sapit levitatem, & inconstantiam.

17. R. 3. Tridentinum non revocavit omnia anteriora privilegia Regularium; ita Sess. 25. cap. 20. in fin. de Regular. ubi: in ceteris omnibus praesertim Ordinum privilegia, & facultates, quae ipsorum personas, loca, ac iura concernunt, firma sint, & illesa.

18. R. 4. Tridentinum revocavit omnia privilegia Regularium, adversantia decretis Sess. 25. de Regular. non vero adversantia aliis decretis clausulam derogatoriam non habentibus. 1. Pars habetur cit. Sess. 25. c. 22. ubi S. Synodus praecipit decreta ista de Regularibus observari ab omnibus Regularibus, non obstantibus quibuscumque privilegiis. Secunda pars est Rodrig. Suar. Reiff. Schmalz. & aliorum contra Donat. Peyrin. & alios docentes revocata fuisse privilegia Regg. cuiuscumque decreto Tridentini adversantia. Prob. 1. negative, quia ex nullo textu Tridentini, vel Pontificis declarantis constat, omnia privilegia, quae alicui decreto Tridentini clausulam derogatoriam habentia adversantur, sublata esse 2. Prob. positive, quia legislator condens jus commune, non censetur derogare juri particulari, ut particularibus locorum statutis, consuetudinibus, pactis, & privilegiis specialibus extra jus commune vagantibus, nisi horum mentionem faciat, cum ista probabiliter ignoret c. 1. de consi. in 6. sed Tridentinum in suis decretis condit jus commune; ergo sicut non derogat particularibus locorum statutis, & consuetudinibus, ita quoque nec derogat privilegiis Regularium, exceptis decretis clausulam derogatoriam habentibus, prout id ipsum interpretatur consuetudo, optima legum interpres: tum quia Trid. quibusdam decretis addit clausulam derogatoriam, quibusdam non addit: ergo, ne dicamus clausulas istas esse superfluas, fateri cogimur illa tantum privilegia esse sublata, quae adversantur decretis clausulam derogatoriam habentibus. Dices: 1. Trident. sess. 25. cap. 22. de Regg. expresse dicit: haec omnia, & singula in superioribus decretis contenta &c. ergo omnia decreta Trident. observanda sunt, sublatis privilegiis. 2. Pius IV. Const. 94. incip. In Principis Apostolorum Sede (habetur ad calcem Trid.) declarat omnia privilegia decretis Tridentini adversantia sublata esse, & ad formam Trid. reducta. 3. Alex. VII. damnavit hanc propos. nu. 36. Regulares possunt in foro conscientiae uti privilegio suis, quae sunt expresse revocata per concilium Trid. 4. Universalis reformatio omnia sibi adversa excludit; sed in Trident. fit universalis reformatio populi christiani; ergo excludit omnia decretis suis adversantia. R. Ad 1. in cit. c. 22. fermo est de superioribus decretis in Sess. 25. de Regg. editis, non vero de decretis inferiorum sessionum; alias decreta consequentia non essent observanda. Ad 2. Bulla Piana, utpote confirmatoria, sequitur naturam Tridentini, & revocat omnia privilegia, quae constat a Trid. sublata esse: jam autem ex

Trid.

Trid. non constat illa privilegia Regg. sublata esse, quae extra Sess. 25. de Regg. adversantur decretis Trid. clausula derogatoria carentibus. Sic etiam intelligitur clausula bullaria: dammodo decretis Tridentini non adversentur. Ad 3. id ego non affirmo, neque hoc colligitur ex hac sententia, imo contrarium, Ad 4. Dist. maj. omnia quae sunt juris communis, conc. maj. juris particularis, uti privilegia, & particularia locorum statuta, neg. maj. jura particularia, nisi eorum mentio fiat, non excluduntur etiam in universali reformatione, cum probabiliter a conditore reformationis ignorentur, c. 1. de consi. in 6.

19. R. 5. Privilegia viva vocis oraculo concessa hodie revocata sunt per Const. Urban. VIII. incip. Alias, & Gregor. XV. incip. Romanus: quae vero post dictas Bullas viva voce concessa sunt, probabiliter valent pro foro interno, cum ad substantiam privilegii scriptura non requiratur: at in foro externo non profunt, nisi fuerint authoritata per publicos officiales Papae ad id constitutos, ut statuitur in cit. Const. Urb. VIII.

Vide infra post n. 24.

§. II.

De quibusdam privilegiis in particulari.

20. Q. I. Quid sit privilegium exemptionis, & quid juris circa illud? R. 1. Exemptio est persona, aut locus vel utriusque liberatio a jurisdictione Ordinarii, sive acquiratur privilegio Papae, sive praescriptione, cum concessione Episcopi ex iusta causa, & de consensu capituli in limine foundationis, vel postea. 2. Est triplex: Personalis, localis, & mixta: quarum prima personam, secunda locum, tertia utrumque eximit a potestate Episcopi. Rursum exempti, alii sunt nullius diocesis, qui cum clero, populo, & toto territorio existunt: alii sunt in diocesi, sed non de diocesi, qui quoad personas, & locum exempti sunt; sed certum populum cum territorio exemptum non habent. Item alia est exemptio in capite, & membris, dum & Ecclesia principalis, & capella, seu Ecclesiae ei annexae exemptae sunt; alia in capite tantum, dum Ecclesia principalis exempta est, non vero capella ei annexae; & ideo Abbas, cujus Ecclesia tantum principalis exempta est, ratione capellani subditur Ordinatio, ad Synodum venire, ejusque decreta recipere tenetur, cap. 17. h. t.

21. R. 2. Privilegium exemptionis, utpote praedictiosum, stricte secundum terminos est intelligendum. Unde 1. Si exempta sit Ecclesia principalis non hoc ipso exempta sunt capella: si clerici exempti, non hoc ipso exempta est Ecclesia: si Prelatus ratione sui exemptus, non eo ipso exempti sunt clerici: at si exempta sit Ecclesia, hoc ipso etiam exemptus est Prelatus cum clericis, & deciditur c. 9. h. t. in 6. nam appellatio Ecclesiae, vel monasterii venit etiam Prelatus cum clericis, & monachis; sed non e contra. 2. Exempti tantum ratione loci, si extra locum exemptionis delinquant, contrahant, aut rem sitam habeant, conveniuntur in foro Ordinarii c. 4. & fin. de for. comper. nisi etiam quoad haec tria exempti sint, sicut ii, qui personalem exemptionem habent, coram Papa, vel suo Prelato, aut Legato a latere conveniuntur c. 1. de P. S. in 6. c. 38. de elect. in 6. non tamen coram Nuncio Apostolico, aut Legato nato, nisi ad hoc specialem facultatem habeant.

22. R. 3. Exemptus renunciare nequit suae exemptioni, etiam private, c. 5. de arbit. c. 2. h. t. c. 2. de in integr. restit. nam talis renunciatio est praedictiosa Sedi Apostolicae, qui per exemptionem sui speciale acquiritur in exemptum: unde, v. g. religiosi exempti, nec de licentia Generalis subscire se possunt Ordinario in casibus non permittis.

23. R. 4. In causa exemptionis iudex est Papa private, c. 12. de iudic. quia privilegium, & jus papale inferiori authentice interpretari non potest. Probatur autem exemptio ex instrumento authentico, re iudicata, praescriptione 40. ann. cum titulo: non tamen ex privilegio fructus terrae colligendi; quia per hoc non probatur monasterium esse exemptum, c. 19. h. t. Jam si allegetur privilegium, jus ei favet, atque ita, pendente lite, reus defenditur in possessione certa: si

vero possessio est incerta, vel si allegetur praescriptio, jus assidet Episcopo, sique jurisdictione utitur, donec lis decidatur.

24. R. II. Quae sint privilegia Regularium? Ad hanc questionem multa scribenda forent, quae in Scripturis regg. fusc. & confuse reperiuntur, & multa jam in decursu juris hujus attuli; & ideo hic breviter mexpediam. R. seqq. 1. Exemptio a lege diocesana, non vero jurisdictionali; nisi quibus id specialiter concessum est, ut dixi lib. 1. tit. de off. Ord. 2. Privilegium eligendi iudicem conservatorem tit. de off. deleg. 3. Privilegium non solvendi decimas secundum dicta tit. de decim. 4. Privilegium asyli tit. de immun. Ecol. 5. Privilegium sepulturae tit. de sepul. 6. Privilegium dispensandi in votis non reservatis, & plurimalia, quorum memini suis locis, & titulis.

Nota, quod Clem. XII. complura privilegia a suis Praedecessoribus concessa revocavit, & I. Const. Romanum 13. Jan. 1731. revocavit, & ad terminos juris communis reduxit privilegia, seu exemptiones quomodocumque, & quibuscumque etiam Ordinibus Regularibus Societatis Jesu, Praedicatorum, & Eremitarum S. Augustini concessas in damnum Camera Apostolicae.

II. Const. Romanus Pontifex 12. Febr. 1732. revocavit varias facultates, & indulta concessa per viva vocis oraculum, vel rescripta summa Decessorum; non tamen concessa per quasvis literas Apostolicas, etiam in forma Brevis expeditas, aut rescripta a sacris Congregationibus edita & a praedecessoribus Pontificibus approbata; nec non ab officio S. Penitentiarie quomodolibet concessa.

III. Item Const. Romanus Pontifex 30. Mart. 1732. revocavit, & ad terminos juris communis reduxit alia quamplurima privilegia concessa Ordinibus Regularibus a Bened. XIII. videlicet: Theatinorum Const. Vita, & motum - Praedicatorum Const. Pretiosius una cum declarationibus sub die 28. Septemb. 1728. ab eodem Pontifice factas super quibusdam dubiis circa intelligentiam rerum in ipsa Constitutione contentarum exortis - Universo Ordini S. Francisci quo ad Tertiariorum Const. Paterna sedis - Minorum Conventualium Const. - Singulatis devotio - Capucinorum Const. - Ratio Apostolici - Augustinianorum Const. - Libenter ca - Servorum B. V. Const. - Exponi nobis nuper - Item privilegia ab eodem Bened. XIII. concessa Const. - Summe decet - 2. April. 1727. - Exponi nobis fecit - 21. Mart. 1729. - In Sede 1. April. 1729.

25. Q. III. An Regulares habeant inter se munuam privilegiorum communicationem? R. 1. Mendicantes aequo principaliter, seu pariformiter communicant in omnibus privilegiis intuitu status religiosi concessis: ita com. ex plurimis Bullis pontificis Leonis X. Clement. VII. Clem. VIII. incip. Ratio pastoralis 1597. 20. Decemb. idque procedit de privilegiis non tantum concessis, sed etiam concedendis in futurum, ut clare exprimitur in iisdem Bullis pontificis, uti etiam de privilegiis habentibus clausulam incommunicabilitatis, sicut Const. Greg. XIII. incip. Satis, superque, & alia incip. Pium, & vile, ut dixi lib. 1. tit. de temp. ordinat. n. 14.

26. R. 2. Mendicantes participant privilegia omnium Ordinum non mendicantium, Congregationum, confraternitatum, & aliorum piorum locorum: ita com. ex iisdem Bullis pontif. At contra Ordines non Mendicantes illi tantum communicant in privilegiis Mendicantium, quibus hoc specialiter concessum est, ut Congregationi Cassinensi, Lateranensi, & 12. Congregationibus; & siquis cum eis in privilegiis communicant, uti fere omnes religiosi ad hanc communicationem sunt admissi: & merito, ut eadem fit omnium communio, quorum in votis essentialibus eadem est cum Deo unio. Talem communicationem accepit etiam Religio nostra Scholarum Piarum per Const. Greg. XV. incip. Ad nubes fructus 1622. die 15. Octobr. cum clausula §. 1. exprella: pari modo, non solum ad eorum instar, sed pariformiter, & aequo principaliter, perinde ac si illis nominatim, & in specie concessa fuissent, uti, frui, & gaudere libere, & licite valeant &c. Quam concessionem proportionaliter sua dispositioni renovavit Alex. VII. Const. incip. Cum sicut §. 3. ibi: cum omnibus gratis &c. & plenissime Clem. IX. Const.

Ex

Ex injuncto nobis, §. Nos prospero, ibi: ad fructum omnium, & singularum privilegiorum &c.

27. R. 3. Religiosi non communicant: 1. In privilegiis adversantibus eorum Instituto: sicut sunt privilegia Ordinum militarium, vel laxioris Religionis, quae sanctiori accommodari nequeunt. 2. In privilegiis penalibus, & odiosis, nisi & hoc cederet in favorem Religionis. 3. In privilegiis exorbitantibus, quae non intuitu Religionis, sed cause alterius particularis sunt concessa, v. g. ratione hujus Ecclesiae, imaginis miraculose &c. ex quo fundamento docent Scriptores Minorum S. Francis indulgentiam Portiunculae non communicari aliis.

28. R. 4. Modus in communicandis privilegiis conformiter cuique Religioni observandus est. Unde Societas Jesu, ejusque religiosi participant privilegia aliorum Regularium illimitate data, cum modo limitationis, & dependentiae a Praeposito Generali, quia attentis Constitutionibus pontificiis, omnes gratiae Apostolicae per dictum Praepos. Generalem derivari debent ad religiosos Societatis; & contra plerique alii Regulares, non tantum sua, & aliorum Regg. sed etiam privilegia Societatis cum modo limitationis, & dependentiae data, participant immediate, & sine tali modo, conformiter suae Religioni: quia dependentia ista, utpote restringens usum privilegii, est quoddam onus, & odium, quod in communicationem non cadit, arg. rez. adia in 6.

29. R. 5. Sicut privilegiorum, ita & Indulgentiarum communicatio datur inter Regulares; dummodo Indulgentiae intuitu Religionis ejusque Sanctorum sint concessae: ita com. nam & Indulgentiae veniunt nomine privilegii late sumpti. Unde religiosi, praestitis praestandis, non tantum lucrari potest Indulgentias cuiusque Religioni, Congregationi, aut sodalitati concessas, sed etiam ipse Indulgentiae data, v. g. pro festivitate S. Fundatoris Ordinis, applicatur festivitati Fundatoris alterius Ordinis in privilegii communicantis &c.

30. Circa communicationem privilegii altaris attendendum est sequens Sac. Indulgent. Cong. responsum ad generale dubium tertio loco eidem discutendum propositum 5. Febr. 1748. & 2. Martii ejusdem an. a Bened. XIV. approbatum.

Tertio - An privilegium altaris sit communicabile. Ad tertium. Negative.

§. III.

De Excessibus Privilegiatorum.

20. Q. I. Qui sint notabiles excessus Privilegiatorum. R. Seqq. qui maxime in Templariis, & Hospitalariis sunt animadversi. 1. Recipere Ecclesias, vel decimas a manu laici non privilegiati, c. 3. h. t. 2. Non vitare excommunicatos, & nominatim interdictos, instituire, vel amovere presbyteros in Ecclesiis pleno jure non subiectis absque auctoritate Episcopi, celebrare in Ecclesiis interdictis, vel sepelire corpora defunctorum, ibid. 3. In privatis oratoriis campanas publicas habere, easque pulsare, c. 10. h. t. 4. In Ecclesia polluta ante reconciliationem celebrare, vel suspensos ab Episcopo absolvere, c. 11. eod. & c. 18. de sentent. excom. in 6. 5. Ecclesias, aut capellas adificare in locis non exemptis absque licentia Episcopi; in exemptis vero absque licentia Papae, c. 4. h. t. in 6. quo casu praeter penam arbitrariam Ecclesia adificata credit Episcopo, c. 14. h. t. 6. Extremam unctionem, & Viaticum ministrare, vel matrimonia solemnizare sine licentia parochi: quo casu religiosi ipso facto incurrunt excommunicationem reservatam Papae, & per locorum Ordinarios publice denunciabilem, Clem. 1. h. t. ubi plures alii excessus religiosorum enumerantur. Quia vero excommunicatio ista lata est contra eos; qui haec facere praesumpserint; ideo ab hac censura excusatur religiosus, qui ex simplicitate, & ignorantia, etiam modicum crassa, dummodo non sit affectata, talia sacramenta ministravit. Corripi tamen potest, & debet pro qualitate culpa, & ignorantia. Penam excommunicationis, contra solemnizantes matrimonia absque licentia parochi latam a Trident. S. 24. c. 1. de reser.

Marr. in suspensionem fuisse commutatam dixi lib. 4. tit. 3.

31. Q. II. Qua sit pena excedentium in privilegiis? R. Amissio privilegii praeter alias poenas delicto proprias; quia meretur quis in eo puniri, in quo deliquit. Sicut e contra, qui privilegium impedit in usu privilegii, meretur suis privilegii, & juribus spoliari, c. 4. h. t. Cetera particularia de privilegiis vide hic in textu: consule Bullaria Religiosorum; & inter plures de privilegiis Scribentes, vide etiam Salmant. Moral. trat. 48.

TITULUS XXXIV.
& XXXV.

De Purgatione canonica, & vulgari.

Agitur de hac materia in Decreto 2. q. 5. & 15. q. 5. Neque hic scrupulose inquirendum, an duo illi tituli recto ordine sint collocati.

1. Nota 1. Purgationem in materia criminali esse actum solemnem, quo innocentia rei contra obiectum crimine ostenditur. Est duplex: Canonica a Sac. Canonibus introducta, quae licite adhibetur ad ostendendam rei diffamati innocentiam. Vulgaris, a vulgo reperta, quae temere, & illicite usurpatur ad ostendendam rei innocentiam, ut per duellum, per contactum ferricandentis &c.

2. Nota 2. Modum purgationis canonice fuisse varium. 1. Per iudicium sanctae Crucis, dum ad eam, vel preces fundebantur, vel fortes jaciebantur, vel ea contacta, juramentum praestabatur. 2. Per juramentum ab accusatore, & reo praestitum ad sepulchra, & Reliquias SS. Martyrum, Can. 6. & seqq. 2. q. 5. 3. Per susceptionem SS. Eucharistiae, seu celebrationem missae, Can. 23. ibid. Sed hi, & similes modi, in defectu tamen aberunt. Hodie purgatio Can. fit per juramentum super sancta Dei Evangelia praestitum; & quidem reus facit juramentum super veritate, quod innocens sit a delicto; compurgatores vero, seu testes purgantem sit a delicto, super credulitate, quod credant illum esse innocentem, c. 5. h. t.

3. Q. I. Quis, cui, & super qua materia indicare possit purgationem Canonica? R. 1. Iudex Ecclesiasticus competens, sui suus, indicit purgationem Can. secus praecipuum Iudicis non sui non obligat, c. 6. 10. 15. h. t. nam purgatio ista est actus judicialis, adeoque expediri debet a iudice suo in foro Ecclesiastico.

4. R. 2. Purgatio Can. indicitur regulariter personis Ecclesiasticis, quarum fama integra est valde necessaria populo christiano; uti sunt Episcopi, praelati, sacerdotes, concionatores, religiosi, & moniales c. 3. 4. 5. & seqq. h. t. Laici nobilibus in foro canonico conventis raro indicitur, nisi cause gravitas postulet, & crimen sit Ecclesiasticum; ut haeresis, simonia &c. c. 1. h. t. Viles autem, & plebeje persone, si de crimine graviter suspecte sint, ad torturam trahuntur; quia in eis periculum est perjurii, & compurgatores facile reperire non possunt.

5. R. 3. Purgatio Can. indicitur super delicto diffamato, quod non est notorium, neque probabile per testes idoneos; ita tamen ut adsint indicia verosimilia, & praesumptiones cum infamia apud graves viros, aut scandalum publicum generentur c. 15. in fin. h. t. Can. 5. & seqq. 2. q. 5. Item super defectu Canonico, v. g. natalium, vel alio impedimento c. 14. h. t. Ratio horum est, quia persone ita diffamatae melius est purgatum esse, & famam restitutam, quam suspectam. At si delictum sit notorium, vel probabile per testes, vel indicia adsint ad torturam sufficientia, non est locus purgationi, tanquam remedio extraordinario, sed proceditur via ordinaria ad sententiam condemnatoriam, vel absolutoriam, c. 4. 5. 8. 10. 15. h. t. Porro hic advertit, si crimen diffamatum sit tale, cui debetur pena depositionis, reum suspendi debere ab officio, donec se purget legitime, c. 2. h. t. imo in crimine tractum successivum habente, ut in concubinato, si reus tertio monitus non respiciatur, & occasionem peccandi non vitaverit, suspendendus est etiam a beneficio, c. 10. h. t. quia opinio persone Ecclesiasticae in nullo vacillare debet, Can. 6. d. 33.

Dices: Purgatio Can. est valde fallax; quia testes, seu

TITULUS XXXV.

De Injuriis, & damno dato.

Agitur de hac materia in Sexto h. t. in Decreto 15. q. 1. & in iure civili de injuriis agitur in Instaur. lib. 4. tit. 4. in Pandectis lib. 47. tit. 9. in Codice lib. 9. tit. 35. & 36. De damno dato in Institution. lib. 4. tit. 3. in Pandectis lib. 9. tit. 2. in Codice lib. 3. tit. 34.

1. Nota ex pr. Inst. h. t. injuriam tripliciter accipi: 1. Pro omni eo, quod non iure fit. 2. Pro damno culpa dato, sicut in L. Aquilia. 3. Specialiter pro contumelia, seu dolosa laesione honoris alieni. Idem docet Ulp. l. 1. ff. h. t. Item accipitur injuria pro iniustitia, & iniquitate; & in hoc sensu complectitur omne peccatum contra iustitiam, quo laeditur ius alienum. Hic agam 1. De injuria accepta pro contumelia. 2. De injuria accepta pro damno culpa dato.

§. I.

De Injuria contumeliosa.

3. Q. I. Quibus modis fiat injuria, seu contumelia? R. Duobus: re, seu facto in corpus, dignitatem, & famam; ut si qui alterum verberet, alapam ei infringat, matronae honestae comitem abducatur, pudicitiam matrisam, vel praetextat, seu virginis ingenue attentat, aut affectum praesumat, puta sequendo illam ex intentione stupri inferendi. Verbis, five prolati in dedecus alterius; & tunc est convitiium: quasi convitiium, five scriptis; & tunc est famosus libellus l. 1. 15. S. 2. ff. h. t. ut si quis alterum compelleret furem, adulterum, illegitimum, servum &c. Multa, & pulchra exempla injuriarum legere utiliter poteris ff. h. t. Ex his colliges injuriam aliam esse realem, aliam verbalem, & utramque, vel levem, qua leviter honor proximi laeditur; vel gravem, seu atrocem, qua attentis omnibus circumstantiis, graviter honor laeditur.

3. R. 2. Injuria censetur committi in seqq. casibus: I. Si quis verum crimen alteri obijciat extra iudicium; nam hic adest animus injuriandi, libido private vindictae, & laesio honoris alieni; ergo est vera injuria poenis obnoxia l. 5. C. h. t. & arg. l. 1. C. de famos. libell. At si verum crimen obijciatur in iudicio, & republ. interfit illud revelari, non fit injuria, modo crimen probetur, l. 3. C. de off. reitor. Provin. secus si republ. non interfit crimen revelari: nam illo, & non isto casu studetur bono republ. ne crimina, mancant impunita. De jure Can. ex lege charitatis regulariter requiritur praevia monitio; nisi aliud postulet qualitas delicti bono communi nocentis.

4. II. Si quis injuriosa facta, aut verba alteri inferat cum professione honoris, v. g. si alterum voces adulterum, vel alapam ei infringas, dicendo: salvo honore tuo: nam protestatio facto contraria nihil operatur; imo factum contrarium declarat voluntatem.

5. III. Si quis verbalem injuriam passus, aliam injuriam faciat, delictum obijciendo, quod nihil prodest ad priorem injuriam tollendam; ut si alter te compellavit furem, & tu illum recipere compelles latronem, vel adulterum: nam non relationem criminum, sed innocentiam reus purgatur l. 5. pr. ff. de publ. judic. tum quia talis retortio delicti sit animo vindictae privatae; ergo est vera injuria. At si delictum obijciatur ad tollendam injuriam notam, v. g. mentiris, donec probes delictum tibi imputatum: vel ad necessariam defensionem, v. g. si actori obijciatur excommunicatio, testi infamia, adultero petenti dotem adulterium, damnificanti agenti ad interesse damnum simile ab eo factum, nulla committitur injuria; cum delictum non obijciatur animo injuriandi, sed praecise animo se defendendi, & alterum repellendi a iudicio; quo sensu explicatur l. 3. ff. de J. & J. l. 10. §. quovis ff. de compens. l. 14. §. 6. ff. de bonis liber. l. 25. ff. de procurator. c. 1. 2. 8. de except. c. fin. de adult.

6. Q. II. Quis, & cui injuriam inferre possit? R. 1. Omnis doli capax, qui potest habere animum injuriandi, injuriam inferre potest, l. 3. §. 1. ff. h. t. imo si facta, aut verba injuriosa ponantur, semper praesumitur

seu compurgatores non deponunt de veritate, sed credulitate, cujusmodi testimonium non valet, l. 18. C. de testib. etiam collusio obnoxia. 2. Famae non est credendum c. 8. de cobabit. Cler. & actor non probante, reus absolvens est l. 9. C. de O. & A. ergo. R. Ad 1. Purgatio Can. in foro externo praesumitur vera, donec contrarium clare innoscatur, aut collusio probetur. Ad 2. Famae fundatae in verosimilibus indicis creditur ad effectum purgationis; neque reus absolvitur, donec probet suam innocentiam; cum Ecclesiae requiratur minister non solum a crimine, sed etiam a suspitione, & infamia criminis alienos.

6. Q. II. Quid juris circa compurgatores? R. 1. Compurgatores debent esse persone honeste, fide dignae, & in iudicio propter crimen non condemnatae c. 7. 9. h. t. 2. Debent esse persone vicinae, ita ut notam habeant vitam purgandi c. 10. 11. h. t. 3. Debent esse ejusdem ordinis cum purgando, Episcopi pro Episcopo, presbyteri pro presbytero, cit. c. 10. sed qualitas ista, ut & numerus compurgatorum hodie est in arbitrio iudicis, cum jura ubique aequaliter non loquantur, ut patet ex Can. 13. & 19. caus. 2. q. 5. 6. 10. & 12. h. t. neque compurgatores tam stricte examinandi sunt, ac testes cum non deponent de veritate, sed credulitate.

7. Q. III. Quis sit effectus purgationis Canonicae? R. 1. Ut indilte, effectus est obligatio eam praestandi, nisi ex justa causa reus ab ea appellet; ut si non est diffamatus, si Ordinarium nolit admittere testes, nisi extraneos, inter quos reus non vixit; inimicos &c. Gloss. in c. fin. h. t.

8. R. 2. Effectus purgationis, ut praestita, est absolutio rei, non tantum a suspensione, si haec ab initio lata fuit, sed etiam ab objecto criminis; ita ut reus declaretur innocens, suoque honori, & famae restituarur, neque deinceps super eodem crimine accusetur, nisi nova infamia, & indicia criminis superveniant; ita Can. 6. & seqq. 2. q. 5. c. 8. 10. h. t.

9. R. 3. Effectus purgationis, ut recensata, aut non praestita, est, quod reus deficiens in purgatione, seu nolendo jurare, seu non habendo compurgatores, habeatur pro convicto, & pena ordinata, vel plerumque arbitraria puniri possit, c. 7. v. deficientem h. t. Quod si iudex Ecclesiasticus clericum in iudicio purgationis degradatum Curiae seculari tradat, non potest laicus illum punire pena mortis; quia non fuit vere convictus, sed tantum praesumptive; aut interpretative; secus si delictum confessus, aut plene convictus fuit.

10. Q. IV. An modi purgationis vulgariis sint liciti? R. 1. Negative. Can. 7. 20. caus. 2. q. 5. c. fin. de purg. vulg. nam modi isti sunt cum superstitione gentilitium, & praestigiiis conjuncti, inepti ad veritatem manifestandam, & quibus Deus tentatur ad faciendum miraculum; uti sunt duellum, contactus ferri candentis, vel aquae ferventis, fluxus sanguinis ex cadavere occisi ad praesentiam occisoris &c. Dices 1. Adulterium apud Judaeos probabatur per aquas amarissimas Can. 21. in libro 2. q. 3. ex num. 5. v. 18. 2. In lege nova extant plura exempla purgationis vulgariis: S. Bricius enim tulit ardentem prunas in veste sua usque ad sepulchrum S. Martini; & multa Sanctae contactu ferri candentis suam innocentiam probaverunt, & Can. 24. Conc. Mogunt. occidens presbyterum, si servus sit, purgare se debet super 12. vomeres ardentem. R. Ad 1. Probatio ista, ob promissionem divinum olim fuit licita; hodie vero cessat cum aliis ceremoniis Judaicis. Ad 2. Miracula ex infinctu S. Spiritus facta, non sunt trahenda ad exemplum; cit. c. 24. reprobus est a pluribus Pontificibus, & ideo c. 2. de praesent. omittuntur illa verba: super duodecim vomeres ferventes se expurget, quae ponuntur in palea; qui presbyterum 17. q. 4.

11. R. 2. Sententia lata ex purgatione vulgari, est invalida: nam est contra ordinem iudicialium, & nititur fallacibus probationibus; unde reformari debet, comperta veritate: sicut c. 2. h. t. cadentes in duello purgatio, dum furtum apud alios repositum fuit, recipiunt omnia bona, quibus spoliati erant.